

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

## **Бакалаврська робота**

Освітній ступінь – бакалавр

**На тему: «КОРУПЦІЯ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ  
ОБЛАСТІ: РІВЕНЬ УВАГИ ДО ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ  
ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ»**

Виконав: студент 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Ящук Данило Романович

Керівник Чабанна М. В.

Доктор політичних наук, доцент

Рецензент:

Бакалаврська) робота захищена

З оцінкою \_\_\_\_\_

Секретар ЕК \_\_\_\_\_

« » \_\_\_\_\_ 20\_\_р.

## **ЗМІСТ**

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. Висвітлення теми корупції на окупованих територіях Донецької області у працях українських науковців.....</b>	<b>6</b>
<b>1.1 Визначення основних понять.....</b>	<b>6</b>
<b>1.2 Висвітлення теми корупції на окупованій Донеччині у дослідженнях на антикорупційну тематику.....</b>	<b>7</b>
<b>1.3 Тема корупції у роботах українських дослідників, присвячених життю в окупації або реінтеграції окупованих територій.....</b>	<b>10</b>
<b>РОЗДІЛ 2. Рішення органів державної влади, спрямовані на запобігання та подолання корупції на тимчасово окупованих територіях.....</b>	<b>18</b>
<b>РОЗДІЛ 3. Висвітлення теми корупції на окупованих територіях Донецької області у медіа.....</b>	<b>28</b>
<b>3.1 Тема корупції на окупованій Донеччині в українських ЗМІ.....</b>	<b>28</b>
<b>3.2 Висвітлення проблеми корупції на окупованій Донеччині у програмі «Донбас Реалії» від «Радіо Свобода Україна».....</b>	<b>34</b>
<b>3.3 Висвітлення проблеми корупції у місцевих «ЗМІ».....</b>	<b>47</b>
<b>РОЗДІЛ 4. Досвід українських переселенців щодо проявів корупції на окупованих територіях Донецької області.....</b>	<b>54</b>
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>60</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....</b>	<b>64</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>76</b>
<b>АНОТАЦІЯ.....</b>	<b>77</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми** полягає у тому, що, по-перше, корупція є однією із проблем, які найбільше хвилюють українське суспільство. Починаючи з 2014-го року, українська влада розпочала боротьбу з корупційними проявами. Було створено різні органи, які опікуються запобіганням та подоланням корупційних викликів. Українські медіа яскраво висвітлюють корупційні скандали, надаючи їм публічності. Станом на липень 2022 року, за оцінками компанії Gradus, корупція замикала п'ятірку проблем, які викликають найбільше занепокоєння в українців<sup>1</sup>.

Однак подібний напрям у викритті та боротьбі з корупцією спостерігається не на всій території України. І цьому є раціональні причини, оскільки ще з 2014-го року частина українських територій опинилась в російській окупації. На окупованих регіонах Сходу України досить складно було підтримувати подібний рівень антикорупційної спрямованості, оскільки ця територія не контролювалась українським урядом. А тому важливо зрозуміти, наскільки взагалі була поширеною проблема корупції у регіоні, розвиток якого відбувався за іншим сценарієм.

По-друге, тема деокупації Донбасу та Криму завжди була не менш актуальною, ніж проблема корупції. В умовах повномасштабного вторгнення заяви про повернення до кордонів 1991-го року тільки посилились. Утім, процес повернення окупованих територій має супроводжуватися продуманими політиками у різних сферах. Відновити українську владу у регіонах, де дев'ять років насаджувалась ненависть до України буде дуже складно без завчасно підготовленого плану дій. Відповідно, постає необхідним вивчати умови, за яких проживали українці в окупації.

По-третє, з початку повномасштабного вторгнення росії проблеми окупованих з 2014-го року територій відійшли на другий план. Постає необхідність звертати увагу і науковців, і громадськості до тих проблем, з якими стикнулися жителі

---

<sup>1</sup> Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України – шоста хвиля дослідження. Аналітичний звіт. Gradus. С. 25.  
URL: [https://gradus.app/documents/278/Gradus\\_EU\\_wave\\_6\\_UKR.pdf](https://gradus.app/documents/278/Gradus_EU_wave_6_UKR.pdf) (дата звернення: 04.06.2023).

окупованих регіонів. Це у майбутньому дасть можливість знайти порозуміння між людьми, які ніколи не стикалися з російською окупацією і тими, хто роками мусив у ній проживати.

**Мета дослідження:** дослідити, як українська влада, медіа та вимушені переселенці сприймали явище корупції окупованих територіях Донецької області.

Для досягнення мети сформовано такі **завдання:**

- Проаналізувати рівень дослідженості проблеми корупції на окупованих територіях в українській науковій літературі
- Дослідити рішення державної влади, спрямовані на вивчення, запобігання та подолання корупції на окупованих територіях
- З'ясувати, як медіа висвітлюють корупцію на окупованих територіях
- Проаналізувати досвід українських переселенців, які проживали на окупованих територіях Донеччини і могли стикатися з корупційними проявами

**Хронологічні межі дослідження:** квітень 2014 – лютий 2022

**Об'єктом** дослідження є корупція як соціально-політичне явище на окупованих територіях Донецької області.

**Предметом** дослідження є явище корупції на окупованих територіях крізь призму законодавства України, новинних повідомлень та досвіду українських переселенців.

**Методи дослідження.** Під час написання роботи було використано такі методи формальної логіки, як аналіз, синтез, дедукція та індукція. Зокрема, методи аналізу та синтезу застосовувалися під час дослідження як наукових статей, так і новин, рішень влади та досвіду українських переселенців. Крім того, використано описовий метод при опрацюванні наукової літератури. Метод контент-аналізу застосовувався для вивчення рішень української влади та новинних повідомлень, які стосувалися проблеми корупції на окупованих територіях. А також використано метод напівструктурованих інтерв'ю для збору

досвіду українських переселенців, які стикалися з корупційними проявами під час проживання на окупованих територіях Донецької області.

**Література та джерельна база дослідження:** для написання роботи було використано праці українських науковців у сфері корупції та реінтеграції окупованих територій. Зокрема, це роботи С. Телешуна, І. Рейтеровича, А. Мовчана, М. Федорова, М. Кікалішвілі, В. Гапчича, М. Московчука, О. Клименка, Н. Курила, М. Чаплик, О. Решетнікова, М. Степика, О. Калагури, Н. Ржевської, М. Флейчука, О. Дацка, Л. Щербини. Крім того, у роботі використано Закони України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», Постанову Кабінету Міністрів «Деякі питання Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб» та Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Окремо було проаналізовано новинні та аналітичні матеріали, які публікувалися українськими інтернет виданнями, а також місцевим Донецьким ЗМІ «Донецьке агентство новин». А також випуски телевізійної програми «Донбас Реалії» від української редакції «Радіо Свобода». Окремим джерелом інформації були матеріали, зібрані в результаті проведення 8 інтерв'ю з вимушеними переселенцями з окупованих районів Донецької області.

**Обсяг роботи:** робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку джерел та літератури, додатків та анотації. Загальний обсяг роботи – 77 сторінок.

# РОЗДІЛ 1. ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ КОРУПЦІЇ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

## 1.1 Визначення основних понять

Поняття корупції є широким та багатогранним. Застосовуючи різні підходи або погляди на корупцію, її можна по-різному визначати. Наприклад, лише в одній своїй роботі українські політичні науковці С. Телешун та І. Рейтерович наводять власне визначення цього феномену як «злочинних дій у сфері державного управління, політики, що полягають у використанні державними посадовими особами, політичними і громадськими діячами довірених їм прав і владних повноважень з метою реалізації вузькокорпоративних (кланових) інтересів, а також власного збагачення».<sup>2</sup> А також звертаються до понять, запропонованих іншими українськими дослідниками, зокрема М. І. Мельником та Є. В. Невмержицьким. Однак у цій роботі буде використано визначення корупції, зазначене у Законі України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року: «корупція – використання особою...наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі... або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей».<sup>3</sup>

Крім того, визначення окупованих територій Донеччини також потребує додаткового уточнення. Незважаючи на те, що російська окупація і військові дії на Донбасі розпочалися ще навесні 2014 року, території Донецької та Луганської областей було визнано «тимчасово окупованими» Законом України «Про

---

<sup>2</sup> Телешун С., Рейтерович І. В., Тіньков А. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи. *Відкриті очі*. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>3</sup> Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 28 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року.<sup>4</sup> Як доповнення, 7 лютого 2019 року вийшов Указ Президента України «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях», де було чітко вказано, які саме території вважаються тимчасово окупованими. Так, у Донецькій області до цього переліку ввійшли: міста обласного значення: Донецьк, Горлівка, Дебальцеве, Докучаєвськ, Єнакієве, Жданівка, Макіївка, Сніжне, Харцизьк, Хрестівка, Чистякове, Шахтарськ, Ясинувата, а також «населені пункти, які адміністративно підпорядковані міським радам цих міст».<sup>5</sup> Окупованими (повністю або частково) також визнали такі райони: Амвросіївський, Бахмутський, Бойківський, Волноваський, Мар'їнський, Новоазовський, Старобешівський, Шахтарський та Ясинуватський. Незважаючи на те, що такий унормований перелік окупованих територій з'явився лише у 2019 році, майже через 5 років після початку окупації Донецької області, все ж він досить чітко окреслює територіальні рамки дослідження, а тому у цій роботі під поняттям окупованих територій Донецької області розумітиметься саме перелік вищезгаданих міст та районів.

## **1.2 Висвітлення теми корупції на окупованій Донеччині у дослідженнях на антикорупційну тематику**

В українському науковому та інформаційному просторі існує досить багато матеріалів, присвячених темам боротьби з корупцією та територіям України, які були окуповані ще з 2014-го року. Це й не дивно, адже обидва напрямки досліджень досі залишаються актуальними, були на порядку денному українського суспільства, а також отримували значне висвітлення у ЗМІ. Відповідно, постає необхідність розібратися, наскільки тема корупції на

---

<sup>4</sup> Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII : станом на 7 трав. 2022 р. С. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>5</sup> Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях : Указ Президента України від 07.02.2019 р. № 32/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2019#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

окупованих територіях висвітлювалась окремо у кожному з цих напрямів досліджень, і які роботи було присвячено виключно корупційним проявам на окупованій Донеччині.

Переважній більшості матеріалів, які стосуються проблеми корупції в Україні притаманно брати до уваги процесу боротьби з корупцією, які відбувалися на контрольованій українською владою території. Тобто зазвичай, коли у темі роботи йшлося про корупцію в Україні, автори не звертали увагу на проблему корупції на окупованих територіях. Так, наприклад, у своїй статті «Проблеми протидії корупції в Україні» А.В. Мовчан детально аналізує корупційні прояви та спроби їх подолати в Україні станом на 2016 рік.<sup>6</sup> Автор виводить певні рекомендації, як надалі варто боротися з проблемою корупції, однак жодним чином не згадує ні про стан проблеми, ні про можливість її подолання на окупованих територіях.

Деяко схожим чином висвітлює методи боротьби з корупцією в Україні М. П. Федоров. У своїй роботі «Особливості протидії корупції в Україні» автор аналізує, яким чином регулюється антикорупційна політика в Україні, які закони було прийнято у цій сфері з моменту відновлення незалежності України.<sup>7</sup> Але, знову ж таки, у статті не згадується, яким чином здійснюється антикорупційна політика на окупованих територіях і чи існує вона взагалі.

Такий самий підхід обрав у своїй роботі «Стан, структура й динаміка корупційної злочинності в Україні»<sup>8</sup> М.В. Кікалішвілі. Автор проаналізував, які чинники впливають на поширення корупції на контрольованих урядом українських територіях. Крім того, дослідник звертає увагу на те, що офіційна статистика щодо кількості корупційних злочинів є скоріше показником активності правоохоронців у боротьбі з корупцією, ніж реальним відображенням

---

<sup>6</sup> Мовчан А. Проблеми протидії корупції в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 139.

<sup>7</sup> Федоров М. Особливості протидії корупції в Україні. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції* : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету / уклад. Б. Семак. Львів, 2017. С. 246.

<sup>8</sup> Кікалішвілі М. Стан, структура й динаміка корупційної злочинності в Україні. *Правові новели*. 2020. Т. 2, № 10. С. 117. URL: [http://legalnovels.in.ua/journal/10-2\\_2020/18.pdf](http://legalnovels.in.ua/journal/10-2_2020/18.pdf) (дата звернення: 04.06.2023).

стану справ.<sup>9</sup> Як доказ своїх слів, автор наводить результати соціологічного опитування, які свідчать про низьку довіру до антикорупційних інституцій в Україні. І хоча сама стаття порушує актуальні питання ефективності подолання корупції в Україні, у ній немає жодних згадок про те, яким чином склалась ситуація на окупованих територіях.

Може здаватися, що таке не включення окупованих територій до досліджень корупції в Україні є виправданим і юридично обґрунтованим. Адже Донеччина є офіційно визнаною територією України і загострювати увагу на її окремішності було б недоречно. Однак проблема полягає у тому, що на окупованих територіях Донецької області, починаючи з 2014 року, під владою терористів склалася інша соціально-політична реальність. Відповідно, на цій території неможливо відслідкувати дотримання українського законодавства, сприяти встановленню норм і інституцій, які успішно діють на решті територій. На прикладі корупції, створені у 2015 році спеціалізовані антикорупційні органи (НАЗК, НАБУ і САП) не можуть безперешкодно здійснювати свою діяльність на окупованій Донеччині.

На цей контекст необхідно зважати при дослідженні будь-яких соціально важливих проблем, оскільки відсутність правил, норм і легітимної влади ускладнює як реалізацію політик, так і їхній аналіз. Наприклад, українські дослідники В. Гапчич та М. Московчук зазначають про важливість активної громадськості та громадських організацій, які можуть як сприяти у подоланні корупції, так і слідкувати за прозорістю діяльності державних органів влади.<sup>10 11</sup> Цілком очевидно, що ні про розвинуте громадянське суспільство, ні про незалежні громадські організації, які могли б виконувати цю роль на окупованій Донеччині, не йдеться.

---

<sup>9</sup> Там само, С. 121

<sup>10</sup> Гапчич В. Дієві механізми протидії корупції в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 38.

<sup>11</sup> Московчук М. Корупція в Україні: прояви та напрями подолання. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 151.

Таким чином, видається зрозумілою мотивація українських дослідників при вивченні проблеми корупції в Україні звертати увагу на політику українського уряду по відношенню до підконтрольних територій і не брати до уваги окуповану Донеччину. Але у той же час, про такі обмеження варто було б зазначати у самих дослідженнях, аби не вводити в оману читачів.

### **1.3 Тема корупції у роботах українських дослідників, присвячених життю в окупації або реінтеграції окупованих територій**

У той же час, дещо інакше висвітлюється тема корупції на окупованій Донеччині у роботах, які стосуються або життя в окупації, або реінтеграції окупованих регіонів до складу України. Так чи інакше, але дослідники зважають на контекст, у якому ці території наразі перебувають. Однак викликом постає той факт, що зазвичай окуповані регіони Донецької і Луганської областей розглядаються воедино, як окупована територія, яка потерпає від одних і тих самих проблем. У цьому є певна логіка і раціональність. Адже за адміністративно-територіальним устроєм України ці області були б дійсно однаковими, рівноправними суб'єктами, у кожному з яких діяли б місцеві та обласні органи влади з чітко визначеними повноваженнями. Однак протягом 2014-2022 року, коли окремі регіони Донецької та Луганської областей перебували під окупацією росії, їхній розвиток відбувався по-різному. Перш за все, насаджувана росією ідеологія «русского міра» відстоювала ідею про те, що у різних окупованих областях має бути різна «місцева влада». Як результат, на окупованому Донбасі виникла не одна псевдореспубліка, а одразу дві. З їхніми особливими порядками, ієрархіями у владі та спробами створити щось подібне на місцеві правила та норми. І хоча ні сама самопроголошена влада цих регіонів, ні їхні рішення не були легітимними, все ж дії «влади» т. зв «ЛНР» і «ДНР» були дещо відмінними.

Це особливо яскраво проявляється на питанні боротьби з корупцією. Так, наприклад у так званій «Луганській Народній Республіці» у 2015 році було прийнято «закон» «Про протидію корупції». У той час як у сусідній квазі-державі

на території Донецької області подібного «нормативного документу» прийнято так і не було. І хоча цілком очевидно, що прийнятий у самопроголошеній республіці нормативний акт не є ні дієвим, ні легітимним, так чи інакше наразі він сприймається як норма на окупованих територіях, згідно з якою рахуються і приймають ті чи інші рішення люди, які живуть в окупації. І це вже має свої наслідки для їхнього життя.

Відповідно, такий приклад навряд чи є самотнім. А це означає, що на момент деокупації Донецька і Луганська область, попри існування терористичних режимів в обох регіонах України, все ж можуть мати різні усталені формальні і неформальні норми. А це, у свою чергу, означає необхідність окремо вивчати досвід проживання та існування у кожному з цих регіонів.

Однак більшість українських дослідників все ж дотримуються думки, що вивчення окупованих територій має відбуватися спільно. Саме тому зазвичай, коли йдеться про окуповані регіони, автори наукових статей не зазначають, до якої саме з українських областей – Луганської чи Донецької, інформація є більш релевантною. Інформація подається узагальнено і зазвичай має на увазі, що вона стосується Донбасу загалом.

У той же час, проведений аналіз робіт українських науковців дає підстави стверджувати, що більшість з них стосуються певного аспекту теми життя в окупації, шляхів реінтеграції окупованих територій чи однієї із політик щодо повернення окупованих територій до складу України. І хоча у порівнянні з дослідженням життя на окупованих територіях, тема реінтеграції більш висвітлена в українському політичному просторі, цілком очевидно, що без розуміння контексту, у якому наразі живуть українські громадяни досить складно вибудувати дієві політики по поверненню окупованих росією територій до складу України.

Серед досліджень, присвячених темі життя українців в окупації, варто виокремити декілька. Перш за все, це робота О. Клименка «Особливості процесів соціальної стратифікації на тимчасово окупованій території Донбасу». У ній автор досить детально аналізує, за якими принципами живе суспільство на

окупованих територіях. Український дослідник згадує дуже багато проблем, актуальних для місцевого населення – атмосфера постійного страху, викликана беззаконням і відсутністю правил та норм; дефіцит якісних ліків та продуктів харчування; відсутність налагодженої комунікації та розуміння з боку української влади, яка вчасно не реагувала на виклики та не надала необхідну допомогу своїм громадянам; питання «нових еліт» які скористалися становищем і лише збільшили свої багатства.<sup>12</sup> І хоча автор про це самостійно не згадує, перелічені умови були сприятливими для поширення корупції на окупованих територіях. За умов, коли новий соціальний порядок і беззаконня лише посилили стратифікацію між різними групами населення, цілком очевидно, що з'явився сприятливий ґрунт для розвитку корупції. А з огляду на відсутність інститутів державної влади, її розвиток міг відбуватися безперешкодно.

Окремої згадки вартує дослідження В. Кіпеня про доступ до публічних благ, який мають українці з обох ліній розмежування. У співзвучній за назвою праці дослідник підтверджує тези О. Клименка про те, що медичне забезпечення є одним із найбільших викликів для людей в окупації.<sup>13</sup> Крім того, люди скаржаться на погіршення у адміністративній (взаємодія з владою), фінансово-банківській, логістичній (сполучення між містами) та інформаційній сферах. Загальний рівень життя знизився, оскільки ціни вирости, але очікуваного підняття зарплат та пенсій не відбулося. На тлі таких змін у гірший бік, багато людей очікують на повернення української влади. І, знову ж таки, описаний В. Кіпенем досвід дає підстави припускати про розвиток корупції на окупованих територіях. Адже раніше доступні блага або товари тепер наявні в обмеженій кількості. І ті, хто мали можливість їх розподіляти, не втратили б нагоди нею скористатися. Наскільки такі гіпотези є обґрунтованими, дозволить переконатися подальший аналіз.

---

<sup>12</sup> Клименко О. Особливості процесів соціальної стратифікації на тимчасово окупованій території Донбасу. *Вісник НТУ «ХП»*. 2016. № 40. С. 40–45.

<sup>13</sup> Кіпень В. П. Право на доступ до публічних послуг жителів Донбасу з обох сторін лінії розмежування. *Забезпечення прав людини: національний та міжнародний виміри. Збірник матеріалів I –ї Всеукраїнської науково-практичної конференції* : Збірник. Вінниця, 2022. С. 28.

Як доказ погіршення рівня життя в окупації є роботи Н. Курило, М. Чаплик і О. Решетнікова про ставлення до життя на Донбасі молоді, яка виїхала з окупованих територій. В обох випадках автори проводили соціологічні дослідження. І хоча вони не є репрезентативними, про те все ж певним чином дають можливість зрозуміти, що думають молоді люди про життя на окупованому Донбасі. Так, в опитуванні, організованого Н. Курило, лише 3% респондентів зазначили про те, що вони б хотіли повернутися і працювати вдома.<sup>14</sup> Решта бачили своє майбутнє у незалежній Україні або за кордоном. З іншого боку, за результатами опитування, проведеного М. Чапликом і О. Решетніковим, 90,1% респондентів зазначили про те, що Донбас має перебувати у складі України.<sup>15</sup> Так, дещо може різнитися, в якому саме статусі регіон має повернутися до складу України, але цілком очевидно є тенденція – молодь, яка виїхала з окупації і потрапила в Україну усвідомлювала всю складність ситуації на окупованих територіях і не мала великого бажання туди повертатися.

Очевидно, що кожен із дослідників по-своєму вивчає питання і повернення окупованих територій під контроль української влади. Так, М. Степико у своїй роботі «Реінтеграція окупованих територій Криму і Донбасу» бере до уваги ціннісні виміри реінтеграції. Автор зазначає, що під впливом історичних обставин та спрямованої імперсько-радянської політики на Півдні та Сході України формувалися особливі переконання, які були спрямовані проти всього українського.<sup>16</sup> А тому, повернення цих територій має супроводжуватися особливою політикою, яка ґрунтуватиметься на українських цінностях і переконуватиме людей, які опинилися в окупації про те, що українська ідея аж ніяк не є ворожою до них.

Дещо схожих позицій дотримується і О. Калагура. У своїй праці «Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення

---

<sup>14</sup> Курило Н. Події в Україні 2014–2020 рр. очима молоді з тимчасово окупованої території. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. Т. 7, № 338. С. 48-49. URL: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7\(338\)-44-57](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7(338)-44-57) (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>15</sup> Чаплик М., Решетніков О. Війна/військовий конфлікт на сході України та майбутнє тимчасово окупованих територій на думку студентської молоді Донбасу. м. Wloclawek, 28–29 трав. 2021 р. С. 58. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-079-7-14> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>16</sup> Степико М. Реінтеграція окупованих територій Донбасу та Криму: проблеми та шляхи їх вирішення. *Політологічний вісник*. 2015. № 79. С. 444–453.

Донбасу» дослідник доводить важливість поширення українською культурою і цінностей як першочергових кроків по реінтеграції регіону. Пан Калагура наводить приклад підконтрольного Україні Донбасу: там така політика з 2014 по 2018 рр. сприяла тому, що значно більша кількість людей почали ідентифікувати себе як громадяни України.<sup>17</sup> Крім того, іншим важливим кроком, на думку автора, є проведення правильної інформаційної політики на деокупованих територіях. Правильне висвітлення подій, повернення українського теле- та радіомовлення дозволить значно прискорити процес реінтеграції.

За комплексність у питаннях повернення окупованих територій виступає і Н. Ржевська. Окрім необхідності правильних політик в інформаційній та культурно-політичній сферах, дослідниця зазначає і про більш прикладний фактор – необхідність балансування між залученням центральної, місцевої влади та громадських ініціатив.<sup>18</sup> Крім того, Н. Ржевська у своїй іншій роботі «Модель реінтеграції окупованих територій Донбасу в контексті світової практики» наголошує на тому, що інший виклик стоїть позбавлення окупованої території російського впливу. Адже наразі регіон перебуває «під фактичним політичним та військовим контролем Росії».<sup>19</sup> І цей факт так само не можна ігнорувати, коли йдеться про майбутнє Донбасу.

Таким чином, автори робіт і про життя в окупації, і про те, якими чином має відбуватися повернення цих територій до складу України наголошують на тому, що ситуація є складною і потребує комплексного вирішення. У той же час, українські дослідники обирали підхід скоріше загального висвітлення проблем, ніж акцентування і вивчення лише певного аспекту. А тому часто проблема корупції на окупованих територіях вивчалась лише як один із аспектів, без детального заглиблення у тему. Наприклад, М. Степико у роботі «Реінтеграція

---

<sup>17</sup> Калагура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 13. С. 44–45. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-40-63> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>18</sup> Ржевська Н. Реінтеграція окупованих територій Донбасу: пошук ефективної моделі. *«VII методологічні читання – сучасна політична наука: нові виклики та контексти (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка)»* : Тези всеукр. науково-практ. конф., м. Львів, 11 груд. 2020 р. Львів, 2020. С. 44–45.

<sup>19</sup> Ржевська Н. Модель реінтеграції окупованих територій Донбасу в контексті світової практики. *Політикус*. 2020. № 2. С. 157.

окупованих територій Донбасу та Криму: Проблеми та шляхи їх вирішення» лише побіжно згадує про те, що однією із складових реінтеграції має бути створення проукраїнських рухів на звільнених територіях, «які на основі боротьби проти корупції, здириництва чиновників, захисту «задушеного» малого підприємництва тощо, формуватимуть тут український простір».<sup>20</sup> Таким чином, автор визнає, що проблема корупції дійсно існує і потребувати вирішення. Але у той же час, детально не пояснює, наскільки глибокою вона є.

Так само побіжно про корупційні виклики згадує О. Калагура у своєму дослідженні. Так, автор зазначає, що «реалізація кроків, спрямованих на деокупацію та реінтеграцію Донбасу, можлива лише за умов... проведення економічних і соціокультурних реформ, подолання корупції та спротиву олігархів».<sup>21</sup> Однак зі слів автора до кінця незрозуміло, чи подолання корупції має відбутися як на підконтрольних українському уряду територіях, так і на деокупованих, чи лише на певній частині України. Крім того, О. Калагура не додає контексту, з якого б ставало зрозуміло, наскільки проблема корупційних проявів наразі є актуальною для окупованих територій і чи може українська влада вже зараз щось зробити для того, аби розпочати боротьбу з корупцією в окупації.

Таким чином, у комплексних роботах, присвячених темі реінтеграції Донбасу або життя на окупованих територіях згадок про проблему корупції досить мало. З цього можна зробити помилковий висновок про те, що взагалі ця тема не цікава для українських дослідників. Проте це не так. Час від часу українські науковці все ж звертали свою увагу на те, як корупційна проблема проявляється на окупованих російськими військами територіях України.

Наприклад, під час вивчення як економічна блокада ОРДЛО впливає на національну безпеку України, М. Флейчук та О. Дацко значну увагу приділили саме проблемі зростання корупції. Дослідники перераховують дев'ять, на їхню

---

<sup>20</sup> Степико М. Реінтеграція окупованих територій Донбасу та Криму: проблеми та шляхи їх вирішення. *Політологічний вісник*. 2015. № 79. С. 449.

<sup>21</sup> Калагура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 13. С. 53. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-40-63> (дата звернення: 04.06.2023).

думку, ключових ознак, які сприяють поширенню корупції та тінізації економіки на окупованій частині Донбасу. Серед основних, зокрема, відсутність нормативної бази, яка б регулювала ведення бізнесу в окупації; руйнування логістики; необхідність проводити фінансові операції за умов, коли банківська система не працює; невизначений правовий статус окупованих територій; насильницька «перереєстрація» бізнесу на території невизнаних республік «ЛДНР» та загроза захоплення або «націоналізації» майна «місцевою владою».<sup>22</sup> Крім того, М. Флейчук та О. Дацко зазначають, що додатковим стимулом для тінізації економіки регіону стало запровадження «спеціального режиму функціонування окупованих районів Донбасу».<sup>23</sup>

Як результат, обсяг контрабанди з ОРДЛО значно виріс. За словами дослідників, основним шляхом потрапляння незаконних товарів на територію України стала підробка документів або хабарі на пунктах пропуску.<sup>24</sup> Розмір підкуп прикордонників на лінії розмежування, за різними даними, коливався у межах від 10 до 200 тис. грн.<sup>25</sup> Цілком очевидно, що нелегальний бізнес з та на окупованих територіях у таких об'ємах не давав можливості якнайшвидше закінчити війну на Донбасі.

Однак варто зазначити, що дослідження М. Флейчука та О. Дацко не єдине у цій сфері. Л. Щербина у праці «Поширення організованої злочинності та корупції у районі проведення антитерористичної операції як загроза національній безпеці України» детальніше вивчає, чому виникає і як здійснюються корупційні злочини на лінії розмежування між Україною та тимчасово окупованими територіями. Так, у роботі звернено увагу і на те, що не лише умови життя, але й самі терористичні режими побудовані такими чином,

---

<sup>22</sup> Флейчук М., Дацко О. Економічна блокада окупованих російською федерацією територій у контексті зміцнення національної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету* / уклад. Б. Семак. Львів, 2017. С. 49.

<sup>23</sup> Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII : станом на 2 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>24</sup> Флейчук М., Дацко О. Економічна блокада окупованих російською федерацією територій у контексті зміцнення національної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету* / уклад. Б. Семак. Львів, 2017. С. 49.

<sup>25</sup> Там само, С. 51.

аби сприяти поширенню корупції, оскільки бажання власного збагачення і утримання влади у боротьбі з іншими кримінальними угрупованнями аж ніяк не сприяють тому, аби боротися з корупційними проявами.<sup>26</sup> Водночас, ситуація ускладнюється і тим, що зібрати статистичну інформацію на тих територіях неможливо. Як результат, у корупційні зв'язки були залучені й українські військові, державні службовці, місцеві правоохоронці та представники органів державної влади. Відсутність правдивої інформації, контролю та прагнення збагатися ставали основою для того, щоб корупція стала звичним явищем на межі окупованих та контрольованих Україною територіях.

Отже, беручи до уваги проаналізовані роботи, варто зазначити, що навіть ті дослідники, які вивчали корупцію в ОРДЛО, зазвичай зосереджували свою увагу на її проявах при перетині лінії розмежування. Українські науковці звертали увагу на той контекст, у якому існували окуповані території, проте не могли провести глибинний аналіз проблем корупції суто через те, що зібрати необхідну інформацію було неможливо.

Якщо загалом оцінювати рівень дослідженості теми корупції на окупованій Донеччині в українській літературі, то наразі він є дуже низьким. Переважна більшість дослідників, які вивчають або проблему корупції в Україні, або окуповані території, не надто переймалися саме корупційними викликами в окупації. Деякі з них наголошували на необхідності виваженої антикорупційної політики у процесі повернення окупованого Донбасу до складу України, проте більшість все ж ігнорували питання того, наскільки поширеною є корупція на неконтрольованих українською владою територіях. Ті ж дослідження, які так чи інакше звертали увагу на це питання, зазвичай обмежувалися відсутністю інформації по той бік розмежування, а саме вивчення корупції зводилось до того, як це явище існує на лінії розмежування. З огляду на таку нерозкритість теми у науковій літературі, існує потреба детальніше вивчати питання корупції на окупованих територіях Донеччини в інших джерелах.

---

<sup>26</sup> Щербина Л. Поширення організованої злочинності та корупції в районі проведення антитерористичної операції як загроза національній безпеці України. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 224.

## **РОЗДІЛ 2. РІШЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

За останні дев'ять років, з весни 2014-го, українська влада виробила чимало документів, присвячених як темі боротьби з корупцією, так і врегулюванню ситуації, що виникла з початку війни на Донбасі. У першому випадку це було пов'язано із підписанням Угоди про асоціацію з ЄС, в якій боротьба з корупційними злочинами була одним із ключових напрямків. У другому ж це було скоріше потребою унормувати правила взаємодії та проживання українських громадян у новій реальності – коли частина території країни опинилась у російській окупації. З огляду на те, що обидві теми стали надважливими та актуальними, цілком логічно було б припустити, що вони мали б перетинатися між собою у різних засадничих документах. Так, питання корупційних ризиків при перетині лінії розмежування або під час перебування на окупованих територіях цілком доречно доповнили б Закон «Про запобігання корупції» або різні програми Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій. Про те чи насправді це так відбулося, варто детальніше розібрати на кожному конкретному прикладі.

Розглядати нормативні та програмові документи варто у хронологічному порядку. Це дозволить зрозуміти, як змінювалася ситуація з висвітленням корупції на окупованих територіях протягом останніх років. Першим у списку розглянутих документів є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року.<sup>27</sup> Цей нормативно-правовий акт унормовував державну політику України на тимчасово окупованих територіях. Його ухвалення стало реакцією на окупацію Криму росією, а також початку окупації Донбасу – 12 квітня 2014 року група проросійських бойовиків, очолювана Ігорем Гіркіним

---

<sup>27</sup> Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII : станом на 2 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

захопила місто Слов'янськ Донецької області.<sup>28</sup> У відповідь на це в.о президента України Олександр Турчинов оголосив про початок проведення антитерористичної операції, а вже 15 квітня Верховна Рада України ухвалила Закон № 1207-VII.

Згодом, з огляду на розгортання подій на Донбасі та зміни політичної ситуації в Україні до Закону було внесено 21 правку.<sup>29</sup> З початку повномасштабного вторгнення і появи нових окупованих територій цей нормативний акт знову набув актуальності, і до нього було внесено ще 6 правок.<sup>30</sup>

Однак варто зауважити що у жодній із версій закону не передбачено порядку дій у разі виникнення корупційних загроз на окупованій території Донецької області чи під час перетину лінії розмежування. Хоча у Статті 2 вказано, що «Цей Закон... визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах особливого правового режиму на тимчасово окупованій території».<sup>31</sup>

Відсутність урегулювання питання превенції корупційних злочинів або боротьби з корупцією можна було б виправдати не нагальністю проблеми на початку проведення АТО/ООС. Однак згодом Україна окреслила чіткий курс на подолання корупції на шляху до вступу в ЄС. І цілком очікувано, що ця проблема мала б хоч трохи врегулюватися і на тимчасово окупованій території та лінії зіткнення. Тим більше, як вже було згадано у Розділі 1, проблема контрабанди та хабарництва при перетині лінії розмежування була дійсно значною і несла величезні загрози для безпекової ситуації у регіоні. Однак навіть коли кровопролитні бої на Донбасі припинилися, а в Україні було створено спеціалізовані органи і нормативно-правову базу для превенції та боротьби з корупцією, це питання так і не отримало свого врегулювання у Законі «Про

---

<sup>28</sup> Війна на Донбасі у цифрах, фактах і перемир'ях. *BBC News. Україна*. URL: [https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150205\\_donbas\\_ato\\_total\\_summary\\_vc](https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150205_donbas_ato_total_summary_vc) (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>29</sup> Йдеться про період з 06.05.2014 по 24.02.2022.

<sup>30</sup> Інформація станом на 20.05.2023.

<sup>31</sup> Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII : станом на 2 черв. 2023 р. С. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Наступним хронологічно йде Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» від 16.09.2014.<sup>32</sup> Його ухвалення відбулося одразу після підписання перших Мінських угод 5 вересня 2014 року. Як йдеться у Пояснювальній записці до проєкту закону, «Метою прийняття Закону є створення умов для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення правопорядку, конституційних прав і свобод громадян... у населених пунктах у Донецькій та Луганській областях та розвитку територій».<sup>33</sup> Закон значно розширював повноваження місцевого самоврядування, вводив заборону на переслідування осіб, які були причетні до окупації Сходу України, зобов'язував державу надавати соціально-економічну підтримку регіону.

Однак у цьому широкому переліку так і не знайшлося місця для врегулювання проблем корупційної складової на окупованих територіях. І цьому сьогодні можна знайти декілька причин. По-перше, сам закон був скоріше рамковим і так ніколи і не запрацював. Адже для того, щоб його положення почали втілюватися, не відбулося основного – «виведення усіх незаконних збройних формувань, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України».<sup>34</sup> По-друге, розширення повноважень місцевого самоврядування ОРДЛО завжди викликало бурхливу реакцію в українському суспільстві. Це відбулося як одразу по прийняттю закону, так і у 2015 році – тоді хвилю обурення та протестів викликали пропозиції зміни Конституції щодо децентралізації влади, які передбачали, що «місьцеве самоврядування в окремих регіонах Донецької і

---

<sup>32</sup> Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей : Закон України від 16.09.2014 р. № 1680-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>33</sup> Пояснювальна записка до проєкту Закону України "Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей". *Liga* 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GG3X500A?an=3> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>34</sup> Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей : Закон України від 16.09.2014 р. № 1680-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

Луганської області визначатиметься окремим законом».<sup>35</sup> У результаті, термін дії Закону неодноразово продовжували, але самих змін до тексту закону не вносили. А тому і розподіл повноважень у сфері превенції або боротьби з корупцією на окупованих територіях так і не відбувся.

Натомість восени 2014 року Верховна Рада України прийняла закони, які мали вирішальне значення для превенції та боротьби з корупцією у державі. Одночасно, 14 жовтня, було прийнято: Закон України «Про запобігання корупції»<sup>36</sup>, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»<sup>37</sup> та Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки».<sup>38</sup> Прийняття цих нормативно-правових актів було зроблено у рамках виконання Україною своїх зобов'язань, прийнятих з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС. Ці закони вивели на новий рівень боротьбу з корупцією в Україні, заклали основи для створення спеціалізованих органів – НАБУ, НАЗК, а згодом і САП, а також визначали розвиток антикорупційної політики на наступні роки. Так, Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки основним завданням вбачала створення механізмів запобігання корупції у різних сферах – у приватному секторі, державних закупівлях та органах державної влади різних рівнів, а також «формування суспільної підтримки у подоланні корупції»<sup>39</sup>.

Однак усі три Закони, ухвалені Верховною Радою 14 жовтня 2014 року, об'єднує одна ознака – вони ніяк не врегульовують питання превенції та боротьби з корупцією на окупованих територіях загалом, і у Донецькій області зокрема. Зважаючи на те, що у регіоні було впроваджено особливий правовий статус, питання того, як боротися або запобігати корупції там мало б

---

<sup>35</sup> Особливості місцевого самоврядування в ОРДЛО: чому дію закону знову продовжують. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/12/14/stattja/polityka/osoblyvosti-miscevoho-samovryaduvannya-ordlo-chomu-diyu-zakonu-znovu-prodovzhuyut> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>36</sup> Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 28 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>37</sup> Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>38</sup> Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII: станом на 10 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>39</sup> Там само.

висвітлюватися окремо. Однак на практиці цього не відбулося. Закони встановлювали норми боротьби з корупцією лише на підконтрольних українському уряду територіях. Навіть в Антикорупційній стратегії хоча б у загальних рисах не було окреслено, якою буде політика держави відповідно до окупованих територій. Цілком ймовірно, що це питання могло бути окремо висвітлене у наступній Антикорупційній стратегії. Однак її прийняття так і не відбулося. Натомість ті зміни і правки, які вносилися до Законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України» у наступні роки так само не звертали увагу на проблему корупції на окупованому Донбасі.

Питання діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на окупованих територіях теж залишилося нерегульованим. Так, 12 квітня 2016 року в.о Генерального прокурора України Ю. Севрук видав наказ №149 «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України»,<sup>40</sup> у якому було чітко прописано структуру, функції та повноваження антикорупційного органу. Однак, як і у випадку з НАБУ та НАЗК, це Положення не регламентувало, як САП має працювати на окупованих територіях. У наказі взагалі не було згадки про ОРДЛО та зону АТО/ООС. Таким чином, питання про те, як новостворений орган мав би працювати у регіонах, де діє особливий правовий статус, залишалося невирішеним. Суттєвих змін у цьому напрямку не відбулося із затвердженням нового «Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора» 5 березня 2020 року<sup>41</sup>.

У 2016 році було створено окрему структуру, яка мала опікуватися питаннями окупованих Донбасу та Криму – Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб. 8 червня 2016 року Кабінет Міністрів прийняв Положення, в якому було чітко окреслено повноваження, напрямки

---

<sup>40</sup> Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України: Наказ Ген. прокуратури України від 12.04.2016 р. № 149: станом на 6 берез. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149900-16#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>41</sup> Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: Наказ Офісу Ген. прокурора від 05.03.2020 р. № 125: станом на 29 серп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

роботи та обов'язки новоствореного Міністерства. Зокрема, саме цей державний орган несе відповідальність за розробку «разом із заінтересованими органами державної влади та органами місцевого самоврядування нормативно-правових актів, які регламентують порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповану територію та виїзд осіб, переміщення товарів з такої території»<sup>42</sup>. Крім того, у майбутньому, коли тимчасово окуповані території буде звільнено, Міністерство буде також відповідальним за: їхній розвиток; підготовку та впровадження заходів перехідного правосуддя; координацію заходів по відновленню роботи органів державної влади.<sup>43</sup>

Тобто Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій у своїй роботі вже зараз або у майбутньому мало б стикатися із проявами корупції на окупованому Донбасі. Натомість у згаданій постанові немає навіть згадок про таку проблему. Подолання корупційних викликів на деокупованій території або лінії зіткнення не входить до обов'язків Мінреінтеграції. І за наявного Положення невідомо, чи міністерство долучали б до розробки відповідних програм по боротьбі з корупцією на Донбасі у майбутньому.

18 січня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», метою якого було «визначити особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях»<sup>44</sup>. Крім того, у статті 6 цього закону зазначено, які є основні напрями захисту прав і свобод громадян України на окупованих територіях. Наприклад, там йдеться про «захист основоположних політичних і громадянських прав і свобод людини», а також «сприяння забезпеченню соціально-економічних, екологічних та культурних потреб».<sup>45</sup>

---

<sup>42</sup> Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій : Постанова Каб. Міністрів України від 08.06.2016 р. № 376 : станом на 18 лют. 2023 р. С. 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-п#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>43</sup> Там само.

<sup>44</sup> Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII : станом на 7 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

<sup>45</sup> Там само, С. 6.

Однак зрозуміти, чи входить до цих напрямів боротьба з корупцією згідно з цим законом досить важко. Як і у всіх попередніх документах, цей нормативно-правовий акт теж не врегульовує питання боротьби з корупційними викликами на окупованих територіях Донбасу або на лінії розмежування. І хоча з огляду на положення статті 6 захист прав і свобод людини має відбуватися (а корупційні злочини все таки порушують права людей на доступ до публічних благ), закон не регламентує, як саме буде відбуватися захист прав і свобод у випадку, якщо вони будуть порушуватися через корупційні прояви.

Далі варто розглянути програмові документи у двох сферах політики – реінтеграції окупованих територій Донбасу та національній безпеці. Хоча вони не мають юридичної сили, і є скоріше рекомендаціями з приводу втілення політики держави у певних напрямках, але все ж дають зрозуміти, які проблеми наразі є актуальними для країни і будуть вирішуватися у першу чергу в найближчому майбутньому.

У 2018 році Міністерство внутрішніх справ опублікувало власний план деокупації Донбасу під назвою «Механізм малих кроків»<sup>46</sup>. У ньому йшлося про те, яким чином можна вирішити війну на Донбасі і повернути ці території під контроль українського уряду з огляду на те, що «Мінські угоди» себе не виправдали і не привели до завершення війни. Як механізм, МВС запропонувало обрати один «пілотний» район окупованого Донбасу, на якому спробувати втілити «механізм малих кроків». Після того, як було б встановлено контроль за кордонами району і забезпечено правопорядок, поступово мала б відбутися реінтеграція цієї території – проведення місцевих вибори за українськими законами, повернення роботи всіх державних органів України і впровадження спеціальних політик для покращення соціально-економічного стану у районі. Як результат, Україна отримала б можливість мирно закінчити війну і розпочати відновлення регіону.

Питання того, наскільки цей план мав потенціал до реалізації на практиці порушуватись у цій роботі не буде, однак вирішення корупційної проблеми все

---

<sup>46</sup> Деокупація Донбасу. План деокупації Донбасу «Механізм малих кроків». Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/projekti-mvs/deokupaciya-donbasu> (дата звернення: 04.06.2023).

ж варто окреслити. Хоча у самому тексті не згадується про те, чи буде окремо здійснюватися політика на подолання корупції у регіоні, з подальшого плану розвитку стає зрозуміло, що вирішення проблеми має відбуватися у комплексі разом з іншими діями. Так, у регіон мають повернутися представництва державних органів влади, серед яких будуть і регіональні відділи органів з превенції та боротьби з корупцією. Процедура відновлення українських документів має бути дуже прозорою і надійною, що так само усуває корупційні загрози. Для створення фонду відновлення мають бути залучені міжнародні організації, які будуть слідкувати за правильним використанням коштів. Нарешті, вся кампанія «Механізму малих кроків» має супроводжуватися правильною комунікаційною стратегією, а також однозначно б отримала яскраве висвітлення у ЗМІ та контроль збоку українських громадських організацій. Як результат, всі ці заходи дозволили б якщо не викоринити, то хоча б розпочати активну боротьбу з корупцією у регіоні, який раніше від неї дуже сильно страждав.

14 вересня 2020 року новий президент України В. Зеленський затвердив рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»<sup>47</sup>. Цей документ був значно більшим за обсягом, ніж попередня Стратегія<sup>48</sup>, і охоплював більше сфер. Нова стратегія базувалася на людино центричному підході, і наголошувала, що її ціллю є норма Конституції про те, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека - найвища соціальна цінність в Україні»<sup>49</sup>. Крім того, серед пріоритетів також зазначалося верховенство права, встановлення миру та відновлення територіальної цілісності України.

---

<sup>47</sup> Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>48</sup> Про Стратегію національної безпеки України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. : станом на 29 трав. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-15#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>49</sup> Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. Р.1, п.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

Проблемі корупції у Стратегії національної безпеки також було приділено значну увагу. Зокрема, у пункті 6 йдеться про те, що одним із напрямків реалізації пріоритетів Стратегії є «захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди».<sup>50</sup> Також у розділі про загрози пункт 24 присвячено тому, що корупція разом з незавершеністю і неповнотою реформ є однією із основних причин не зростання української економіки.<sup>51</sup> А тому одним із напрямів діяльності для забезпечення національних інтересів та безпеки має стати утвердження принципу нульової толерантності до корупції та забезпечення ефективної роботи органів, які запобігають та протидіють цій проблемі.<sup>52</sup>

Однак якщо говорити про вирішення проблеми корупції на окупованих або наближених до окупованих територій, то тут однозначної відповіді Стратегія національної безпеки не дає. З одного боку, корупційним викликам дійсно приділено значну увагу, а їхнє подолання є одним із основних завдань для правоохоронних органів України. З іншого боку, Стратегія передбачає, що коли питання стосуватиметься «реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності», держава буде забезпечувати реалізацію завдань, «пов'язаних із розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території України»<sup>53</sup>. Тобто передбачалося, що розслідування кримінальних порушень, вчинених на окупованих територіях, все таки буде відбуватися. Але подібних напрацювань з приводу корупційних злочинів у стратегії немає. З чого важко зробити висновок, який механізм протидії корупції на окупованому Донбасі мав би бути. Чи це питання все таки відкладалося б до відновлення територіальної цілісності України, яке, як вже було зазначено, теж було одним із пріоритетів ухваленої Стратегії.

---

<sup>50</sup> Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. Р.1, п.6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>51</sup> Там само, Р.1, п.24.

<sup>52</sup> Там само, Р.3, п.45.

<sup>53</sup> Там само, Р.3, п.46.

Отже, в 11 взятих до аналізу нормативно-правових та програмових документах проблема корупції на тимчасово окупованих територіях Донецької області висвітлена дуже слабо. Лише у Плані деокупації Донбасу «Механізм малих кроків», розробленому Міністерством внутрішніх справ у 2018 році, можна прослідкувати якби вирішувалася ця проблема. У решті документах це питання так і не отримало належного висвітлення. Як було проаналізовано, у кожному окремому випадку можуть бути різні причини, чому автори законів, постанов чи стратегій не звернули увагу на те, як може вирішуватися проблема корупції на непідконтрольних українському уряду територіях.

Особливе здивування викликає той факт, що ця тема не отримала ніякої згадки у Законі «Про запобігання корупції», а також нормативних документах, які врегульовують питання функціонування НАБУ і САП. Попри те, що НАЗК і НАБУ існують більше 8 років, а САП – більше 6, ці органи досі не мають розробленого порядку дій по превенції та боротьбі з корупцією на окупованих територіях. А зважаючи на те, що там запроваджено особливий правовий стан, розробка окремих положень про подолання корупційних загроз у регіоні була б необхідною. Натомість у жодному із нормативних документів навіть згадки немає про окуповані території.

Таке висвітлення проблеми корупції в цілому на окупованому Донбасі і зокрема на Донеччині підштовхує до висновку, що цій темі не приділялась необхідна політична увага. Українська влада або не знала, або ігнорувала проблему, не звертаючи уваги на її яскраві прояви. Утім наразі ще є можливість підготувати необхідну нормативну базу, аби викорінення проблеми корупції на деокупованих територіях розпочалося одразу після їхнього звільнення.

## РОЗДІЛ 3. ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ КОРУПЦІЇ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У МЕДІА

### 3.1 Тема корупції на окупованій Донеччині в українських ЗМІ

Тема окупованих територій і війни на Донбасі активно висвітлювалась в українських ЗМІ, починаючи з подій весни 2014 року. Українські журналісти приділяли значну увагу перебігу бойових дій на Донбасі, статистиці щодо обстрілів та втрат української армії. Крім того, карта територіальних змін висвітлювалась, фактично, у режимі реального часу.

Однак таку активність українських ЗМІ можна було спостерігати лише у перші місяці з початку війни на Донбасі. Надалі тема війни і окупованих територій дедалі частіше виникала лише у контексті подій, які привертали увагу аудиторії. Наприклад, коли йшлося про чергові перемовини у Мінську, приймався закон, який так чи інакше врегульовував політику стосовно окупованих територій або гинув хтось із бойовиків. Натомість новин про життя в окупації ставало дедалі менше.

Тим не менше, не можна стверджувати, що новин про життя в окупації взагалі не було. Нехай з меншою увагою і деталями, але українські інтернет-видання все ж приділяли увагу тому, як виживають українці по той бік розмежування. За якими принципами функціонує незаконна влада, як люди пристосувались до цих умов – усі ці теми, нехай і рідко, але все ж потрапляли до українських медіа. А разом з тим, певного висвітлення отримувала проблема корупції на окупованих територіях.

Водночас, як і будь-де, явище корупції на окупованих територіях є складним і комплексним. Її прояви зустрічаються у різних сферах, і, відповідно, сама проблема завжди висвітлювалась так, як це вважали за потрібне автори матеріалів. Саме тому дослідження висвітленості проблеми корупції на окупованих територіях варто розділити на декілька напрямів – загальне вивчення корупційних викликів; прояви корупції у медичній сфері; корупція у тюрмах на окупованих територіях та корупція, пов'язана із проблемою контрабандного постачання в окуповані регіони Донецької області.

Загальне висвітлення проблеми корупції на окупованій Донеччині є найбільш поширеним видом матеріалів на цю тему. Першу статтю, яку взято до аналізу у цій роботі, було видано у 2016 році на суспільно-політичному порталі «Деро.ua»<sup>54</sup>. Автор наводить статистику так званого «МВС ДНР», що тільки у червні 2016 року було зафіксовано 600 випадків корупції. Крім того, для демонстрації проблеми, згадано слова одного із очільників бойовиків, Олександра Ходоковського, про те що навіть російські куратори окупованих територій були налякані об'ємами розкрадань, і, як результат, зменшили фінансування терористів. Через це «місцева влада» навіть почала розробляти «закон», який би унормовував боротьбу з корупцією у невизнаній республіці. Однак зважаючи на те, що до початку повномасштабного вторгнення цей «нормативний акт» так і не змогли прийняти, хоча б фіктивні спроби боротися з проблемою залишилися лише на папері.

Натомість, журналіст Руслан Рудомський розмірковує над тим, чи може Україна використати таку катастрофічну ситуацію з корупцією на свою користь.<sup>55</sup> І хоча проблема є дійсно повсюдною і її вирішенням ніхто не займається, все ж скористатися слабкістю структур «місцевої влади» буде дуже складно. Вся проблема полягає у тому, що скільки б не розкрадали «місцеві управлінці», за ними стоять російські куратори, які не дозволять просто так використати проблему корупції на користь Україні.

Дещо схожий матеріал із загальним аналізом проблеми корупції на окупованих територіях видав у 2017 році Антикризисний медіа-центр. У своєму матеріалі «Корупція за «ДНР» квітне, навіть погрози смертної кари не допомагають» автор М. Синицін згадує три резонансні (за мірка окупованої Донеччини) випадки затримань<sup>56</sup>. Лише у 2016-2017 році «МВС ДНР» затримало на хабарництві «мера» одного з окупованих міст, «заступника мера» Донецька та

---

<sup>54</sup> Рудомський Р. Чи зможе Україна використати корупцію в "Л-ДНР" для перемоги. *Деро.ua*. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/korupsiya-v-l-dnr-nabirae-obertiv-ale-dlya-ukrayini-nemae-22082016150000> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>55</sup> Там само.

<sup>56</sup> Синицін М. Корупція за «ДНР» квітне, навіть погрози смертної кари не допомагають. *Антикризовий медіа-центр*. URL: <https://acmc.ua/korupsiya-za-dnr-kvitne-navit-pogrozi-smertnoyi-kari-ne-dopomagayut/> (дата звернення: 05.06.2023).

«першого заступника міністра податків та зборів». Зважаючи на таку ситуацію, ватажок самопроголошеної республіки ДНР Олександр Захарченко навіть запропонував ввести смертну кару.

Однак, як далі доводить автор матеріалу, ця заява виявилась лише черговим популізмом, оскільки менш ніж через два тижні після заяви Захарченка було викрито корупційну схему «реєстраційної палати міністерства юстиції ДНР», представники якої брали з людей додаткову плату за оформлення документів. Або ж також згадуються інші випадки, пов'язані з поборами на блокпостах при виїзді із Горлівки – там бойовики пропонували прискорити процедуру виїзду за додаткову плату.

У 2019 році на сайті «Громадського» вийшла велика стаття, присвячена тому, як бізнес працює і виживає на окупованих територіях Донбасу.<sup>57</sup> У статті згадується, як мусили взаємодіяти між собою підприємці та терористи, для того, аби одні могли вести бізнес, а інші заробляти на ньому. Як приклад необхідності виживати в окупації згадується випадок з власником торгової марки з виробництва алкоголю Павлом Климцем, якого було затримано у Москві при спробі домовитися про повернення контролю над своїм бізнесом на окупованих територіях. Українського бізнесмена затримали і відправили у СІЗО. Однак сам випадок є яскравою демонстрацією того, як живуть підприємці в окупації – коли ти хочеш працювати за умов беззаконня, маєш приймати ці умови.

У 2021 році все на тому ж «Громадському» виходить новий матеріал під назвою «Під «північним вітром». Як виглядають схеми виживання для жителів Донбасу в невизнаній «ДНР»<sup>58</sup>. У статті згадуються схеми, за якими пенсіонери в окупації можуть зняти з карток гроші за умов, коли банківська система не працює. Крім того, як приклад корупційних проблем наводиться чергове «гучне затримання» - за «здирництво» за ґрати СІЗО у самопроголошеній республіці потрапили керівники підприємства «Вода Донбасу» та руху «Донецька

---

<sup>57</sup> «Каршерінг по-донецьки». Як працює бізнес в «ЛДНР» після переділу власності. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/karshering-po-donecki-yak-pracyuye-biznes-v-ldnr-pislya-peredilu-vlasnosti> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>58</sup> Під «північним вітром». Як виглядають схеми виживання для жителів Донбасу в невизнаній «ДНР». *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/pid-pivnichnim-vitrom-yak-viglyadayut-shemi-vizhivannya-dlya-zhiteliv-donbasu-v-neviznaniy-dnr> (дата звернення: 05.06.2023).

республіка»<sup>59</sup>. В останньому випадку це відбулося нібито за скаргами комерсантів, з яких «збирали данину» учасники руху. Однак чи це було справжньою причиною, чи насправді «місцеві еліти» просто не змогли поділити владу між собою, залишитися таємницею.

Іноді проблема корупції на окупованих територіях Донецької області отримувала висвітлення через інші новинні матеріали. В обох проаналізованих випадках це трапилося тоді, коли хтось із людей з доступом до інформації в окупації потрапляв до українських правоохоронців. Так, у 2017 році колишній «поліцейський ДНР» був затриманий українськими прикордонниками. Як причину свого звільнення із «служби», чоловік вказав «повне беззаконня і корупцію в рядах своїх "колег"»<sup>60</sup>. У 2020 році один із колишніх керівників місцевих ЗМІ у Горлівці звернувся до СБУ і розповів про те, як працюють медіа на окупованих територіях<sup>61</sup>. З його слів, тема корупції є однією із тих, про які заборонено писати журналістам у самопроголошеній «ДНР». Така, хоча і досить сумнівна заява (перевірити посилання на прес-службу СБУ наразі неможливо), все ж підтверджує думку про те, що проблема корупції є табуованою і не висвітленою на окупованих територіях.

Якщо ж всі вищезгадані матеріали були присвячені загалом проблемі корупції на окупованих територіях, то тепер варто звернути увагу, як ця тема розкривалась у конкретних темах. Так, видання «DW» з перервою у майже два роки випустило два матеріали, присвячені медичному забезпеченню на окупованих територіях. У статті за 2014 рік<sup>62</sup> йшлося про те, що загалом сфери медицини і корупції стали спорідненими. Місцева жителька, яка зверталася у лікарню, скаржилась на те, що стикалась із корупцією і хабарництвом на кожному кроці – від проведення безкоштовної операції, за яку потрібно було

---

<sup>59</sup> Під «північним вітром». Як виглядають схеми виживання для жителів Донбасу в невизнаній «ДНР». *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/pid-pivnichnim-vitrom-yak-viglyadayut-shemi-vizhivannya-dlya-zhiteliv-donbasu-v-neviznaniy-dnr> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>60</sup> "Поліцейський ДНР" хотів втекти до Німеччини, бо набридла корупція і свавілля колег. *Espresso.TV*. URL: <https://espresso.tv/news/2017/12/26/quotpoliceyskyy-dnrquot-tikav-u-nimechchynu-bo-nabrydla-korupciya-i-svavillya-koleg> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>61</sup> Інформаційна війна: пропагандист з окупованої Горлівки надав СБУ цінні свідчення. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/informatsijna-vijna-propagandyst-z-okupovanoyi-gorlivky-nadav-sbu-tsinni-svidchennya/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>62</sup> Купріянова І., Стадник Г. Медицина в "ДНР". *DW*. URL: <https://bit.ly/3oPxwOQ> (дата звернення: 05.06.2023).

заплатити, до закупівлі медикаментів та послуг, які теж мали бути безкоштовними. Водночас, на її думку, така ситуація лише була продовженням того, що довгий час існувало в Україні до того.

З іншого боку, у тому ж матеріалі згадувалося, що за корупцію лікарям погрожували розстрілом. Про це свідчила одна із лікарки, з якою журналістам вдалося поговорити. Зважаючи на те, що таким вирішенням проблеми потім буде погрожувати і ватажок самопроголошеної республіки, можна припустити, невизнана влада не знала, як боротися з проблемою з самого початку існування так званої «ДНР».

У 2016 році журналісти «Німецької Хвилі» випустили новий матеріал про проблеми у медичній сфері, з якими стикається населення окупованої Донеччини<sup>63</sup>. За два роки ситуація з корупцією тільки погіршилась. Лікарі і медсестри почали вимагати хабарі навіть за прийом і обслуговування пацієнтів. Страху перед покарання за корупцію взагалі немає – медичні працівники не соромляться приймати гроші, які їм пропонують. Однак що змінилося, так це те, що розкрадання поширилося і на системи постачання гуманітарних ліків. Зі слів співробітників «мерії», навіть росіяни були вражені об'ємами корупційних схем, за якими надані безкоштовно ліки опинялися у контрольованих владою аптеках. Складнощі у розв'язанні проблеми виникали й тому, що проблема корупції взагалі не висвітлювалась у медіа. Як вже було згадано, ця тема взагалі вважається табуваною серед місцевих журналістів, що однозначно не додає можливостей для розв'язання проблеми.

Окрім висвітлення у медичній сфері, питання корупції порушується і в матеріалах, які присвячені роботі пенітенціарної система на окупованому Донбасі. У 2020-2021 роках на «Громадському» вийшло два матеріали, які були присвячені життю ув'язнених на окупованих територіях. У статті ««Вийти в Україні». Як в'язні в «Л/ДНР» безуспішно домагаються переведення в українські

---

<sup>63</sup> Коваль С. Медицина у "ДНР": корупція та махінації з медикаментами. DW. URL: <https://bit.ly/3C8Qvam> (дата звернення: 05.06.2023).

в'язниці»<sup>64</sup> лише побіжно згадується, як корупція розвинулась і у виправних колоніях так званої «ДНР». Так, ув'язнені пригадують, що за домовленістю з адміністрацією можна було отримати мобільний телефон – практика, яка зберігалася ще з часів до початку окупації. Однак суттєве погіршення відбулося саме у медичному забезпеченні арештантів. Очевидці скаржилися, що «начальник медсанчастини» привласнював усі ліки, які направлялися до колонії. Таким чином, ув'язнені не отримували необхідних медикаментів та медичної допомоги.

В іншій статті ««Вечір в хату, панове арештанти». Як у тюрмах «ДНР» побудували багатомільйонний бізнес шахрайств по всій Україні»<sup>65</sup> згадувалося про те, що з часом, за певну плату, можна було домовитися і про те, щоб отримувати нормальне харчування, а не тюремну їжу. Крім того, бували випадки, коли за велику суму, заплачену адміністрації колонії, ув'язнені могли отримати наркотики або можливість побачитися з родичами (за умови, що довгі побачення на час карантину були заборонені). Сама адміністрація колонії стимулювала арештантів до того, аби вони шукали кошти і отримували ті послуги, яких за правилами свого ув'язнення не могли мати.

Окремо варто зазначити, що проблема корупції в зоні АТО/ООС та на окупованих територіях виникала у новинах, присвячених боротьбі з контрабандою на Донбасі. Але тут важливо уточнити, що зазвичай новини українських медіа стосувалися саме висвітлення проблеми контрабанди і корупції на неокупованих територіях. Особливо у період 2015-2016 рр. українська влада проводить видимість активної боротьби з корупцією у зоні АТО і привертає до цього увагу українських медіа. У цей період до вирішення проблеми були залучені українські волонтери<sup>66</sup>, а у медіа з певною

---

<sup>64</sup> «Вийти в Україні». Як в'язні в «Л/ДНР» безуспішно домагаються переведення в українські в'язниці. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vijti-v-ukrayini-yak-vyazni-v-ldnr-bezuspishno-domagayutsya-perevedennya-v-ukrayinski-vyaznici> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>65</sup> «Вечір в хату, панове арештанти». Як у тюрмах «ДНР» побудували багатомільйонний бізнес шахрайств по всій Україні. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vechir-v-hatu-panove-areshtanti-yak-u-tyurmah-dnr-pobuduvали-bagatomiljonnij-biznes-shahrajstv-po-vsij-ukrayini> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>66</sup> Порошенко підключив волонтерів до боротьби з контрабандою на Донбасі. *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/news/2015/07/09/310533\\_poroshenko\\_podklyuchil\\_volonterov.html](https://lb.ua/news/2015/07/09/310533_poroshenko_podklyuchil_volonterov.html) (дата звернення: 05.06.2023).

періодичністю з'являлися новини про зупинення або партії контрабанди<sup>67</sup>, або закриття каналу постачання незаконних товарів на окуповані території<sup>68 69</sup>.

Таким чином, українські ЗМІ згадували про проблему корупції на окупованих територіях Донецької області у своїх матеріалах. За період з 2014 по 2022 роки вийшло чимало матеріалів, які присвячені як загальному висвітленню проблеми, так і згадкам про неї в окремих матеріалах. І, з одного боку, українські журналісти мали дійсно більше свободи у тому, аби показувати речі у так званій «ДНР» якими вони є насправді. Проте водночас важко виокремити певну систематичність щодо висвітлення проблеми у новинних матеріалах. Згадки про корупцію є скоріше поодинокими на фоні решти новин, які були присвячені теми окупованого Донбасу. А тому з новинних матеріалів навіть українських ЗМІ досить важко досягнути весь масштаб проблеми. Відповідно, виникає потреба досліджувати інші джерела.

### **3.2 Висвітлення проблеми корупції на окупованій Донеччині у програмі «Донбас Реалії» від «Радіо Свобода Україна»**

З усіх проєктів, які висвітлюють події війни на Донбасі, програма «Донбас Реалії» від української редакції «Радіо Свобода» потребує особливої уваги. Проєкт запусився у липні 2014 року, і досі продовжує висвітлювати події війни. Перший випуск телевізійної програми вийшов 7 липня 2014 року і досі зберігається на Youtube-каналі програми<sup>70</sup>. За словами О. Калакура, «Донбас Реалії» є «однією із найуспішніших довготривалих інформаційних програм з реалізації чинної Стратегії інформаційної реінтеграції Донбасу»<sup>71</sup>.

---

<sup>67</sup> СБУ затримала 21 фуру з продуктами для бойовиків "ДНР-ЛНР". *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/society/2015/07/23/311697\\_sbu\\_zaderzhala\\_21\\_furu\\_produkтами.html](https://lb.ua/society/2015/07/23/311697_sbu_zaderzhala_21_furu_produkтами.html) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>68</sup> Піймали власника найбільшої партії контрабанди в зоні АТО. *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/news/2015/07/09/310538\\_poyman\\_vladelets\\_krupneyshey\\_partii.html](https://lb.ua/news/2015/07/09/310538_poyman_vladelets_krupneyshey_partii.html) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>69</sup> Силовики перекрили великий канал контрабанди товарів для бойовиків у "сірій зоні". *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/society/2016/09/08/344684\\_siloviki\\_perekrili\\_krupniy\\_kanal.html](https://lb.ua/society/2016/09/08/344684_siloviki_perekrili_krupniy_kanal.html) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>70</sup> Радіо Свобода Україна. «Донбас.Реалії»: хто і чому втікає з Донеччини?, 2014. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=3YvZUb5KLqk&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=3YvZUb5KLqk&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>71</sup> Калакура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 13. С. 49. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-40-63> (дата звернення: 04.06.2023).

Саме довготривалість і безперервність проєкту роблять його особливо цінним для дослідження проблеми корупції на окупованих територіях. Те, що програма «Донбас Реалії» розпочалася майже з початком війни на Сході України і йде досі дозволяє прослідкувати, які ключові події відбувалися на окупованих територіях Донецької області, як змінювався рівень життя регіону і увага до проблеми корупції у різні часові проміжки.

Для вивчення того, як проблема корупції висвітлювалась у програмі, було проведено контент-аналіз 315 відео проєкту, взятих із Youtube-каналу української редакції «Радіо Свобода»<sup>72</sup>. Незважаючи на те, що у самій програмі було значно більше відеороликів, до фінального аналізу було відібрано лише ті, які за назвою можна було визначити як такі, що стосуються проблем соціального характеру на окупованих територіях. Допускається, що частина матеріалу, у якому були згадки про проблему корупції, могла не потрапити до аналізу, проте все ж більшість відео, у яких потенційно могла розкриватися проблема корупції на окупованих територіях Донецької області, було проаналізовано.

Крім того, у 2016 році змінилося керівництво проєкту. Це відобразилося не лише на форматі подачі інформації, але і на підходах до висвітлення ситуації на окупованих територіях. Якщо до цього журналісти переважно аналізували ситуацію на лінії зіткнення, деокупованих і наближених до фронту містах, а з окупованих територій перевагу надавали Луганській області, то надалі принципи роботи "Донбас Реалії" змінились. Журналісти почали більше висвітлювати саме ситуацію в окупованих частинах Донбасу, а фокус уваги більше змістився на Донецьку область. Як результат, саме з кінця 2016 року з'являється більше матеріалу, за яким можна вивчати проблему корупції на окупованій Донеччині.

Незважаючи на те, що програма запрацювала у липні 2014-го, згадки про корупцію на окупованих територіях можна знайти практично одразу. Так, у випуску від 3 липня голова Зайцівської селищної ради згадує про те, що з підприємців почали вимагати додаткову плату лише за те, щоб вони могли

---

<sup>72</sup>

Донбас  
URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLRVLFiynwHmGJVXK7f82zMVyw9X7FLHVO> (дата

Реалії. Youtube.  
звернення:  
05.06.2023).

спокійно продовжувати свою роботу.<sup>73</sup> У програмі за 14 жовтня 2014-го тема корупції знову згадується – новопризначений голова Донецької ОДА Олександр Кіхтенко ставить перед собою завдання боротися з корупцією<sup>74</sup>. Хоча зі слів чиновника до кінця незрозуміло, має він на увазі всю Донецьку область чи лише контрольовані українським урядом території.

У 2015 році тема корупції у випусках «Донбас Реаліі» отримала ще більшого висвітлення. Так, програма від 31 березня була повністю присвячена тому, як можуть працювати великі українські підприємства на окупованих територіях. Експерти у студії обговорюють, як зміг відновити свою роботу Енакіївський металургійний завод (який на той момент ще контролювався українською компанією «Метінвест»), при цьому не зазнаючи утисків ні від бойовиків, ні від українських військових. Адвокат І. Головань припускає, що така ситуація не є випадковістю, з огляду на те, що інші, навіть менші за масштабами, виробництва постійно зазнають утисків<sup>75</sup>.

У червні про проблему корупції почали зазначати переселенці. Так, у програмі від 30.06, мітингуючи проти введення блокади Донбасу, ВПО зазначають, що нова система пропуску лише збільшила корупцію під час перетину лінії зіткнення<sup>76</sup>. Відтоді для переїзду потрібно заплатити хабар у розмірі 900 грн, а провезти продукти чи ліки без додаткової доплати взагалі неможливо. У випуску від 9 липня вже йдеться про корупцію суто на окупованій Донеччині – «місцева влада» займається розкраданням гуманітарки, у результаті чого продукти опиняються на полицях магазинів<sup>77</sup>.

---

<sup>73</sup> Радіо Свобода Україна. Що тепер означає вести бізнес «по-донецьки»? , 2014. *Youtube*. 4:30. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=0sufmku7oxo&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=0sufmku7oxo&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>74</sup> Радіо Свобода Україна. Що очікувати від прифронтових голів ОДА?, 2014. *Youtube*. 1:35. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=nIP6oSU740Y&ab\\_channel=РадіоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=nIP6oSU740Y&ab_channel=РадіоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>75</sup> Радіо Свобода Україна. Кому сплачують податки промислові гіганти Донбасу?, 2015. *Youtube*. 14:30. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=7xHbSZOZBIw&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=7xHbSZOZBIw&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>76</sup> Радіо Свобода Україна. Блокада – це зрада громадян України в зоні АТО?, 2015. *Youtube*. 1:50. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=023B-BaX1J8&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=023B-BaX1J8&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>77</sup> Радіо Свобода Україна. Гуманітарна катастрофа – реальність окупованих територій?, 2015. *Youtube*. 5:55. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=4r1oM-kVZS4&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=4r1oM-kVZS4&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

Восени 2015 року проблема корупції знову отримала своє висвітлення у програмі. Так, у випуску від 29 вересня згадується про спробу боротися з корупцією і контрабандою на лінії зіткнення<sup>78</sup>. Таким рішенням має стати створення логістичних центрів, де люди зможуть придбати необхідні їм товари за прозорою процедурою. Натомість у випуску від 11 листопада знову згадується про існування бізнесу в окупації. Запрошений експерт зазначає, що на окупованих територіях може працювати лише той бізнес, який зміг налагодити корупційні схеми в нових умовах<sup>79</sup>.

У 2016 році тема корупції знову згадується у програмі. У випуску від 2 лютого тодішній заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Василь Яблонський стверджує, що боротьба з корупцією разом із дієвими реформами і підвищенням рівня життя в Україні має бути одним із шляхів реінтеграції окупованих територій у довгостроковій перспективі<sup>80</sup>. У березні того ж року прес-секретар ДПСУ Олег Слободян зазначив, що ведеться активна боротьба з корупцією на пунктах пропуску, і, зокрема було ініційовано більше 500 перевірок<sup>81</sup>. Менш ніж за тиждень тема корупції знову згадувалась у контексті перетину лінії розмежування – ведучий програми разом із громадським активістом А. Богдановичем обговорювали, яким чином діє хабарництво на пунктах пропуску<sup>82</sup>. У травні того ж року у програмі обговорювалась проблема неврегульованості порядку ввезення товарів на неконтрольовані території, що, у свою чергу, створює широкі можливості для розвитку корупції та контрабанди<sup>83</sup>.

---

<sup>78</sup> Радіо Свобода Україна. «Сіра зона» на Донбасі. В очікуванні логістичних центрів, 2015. *Youtube*. 9:05. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=BUouTstBNmY&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=BUouTstBNmY&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>79</sup> Радіо Свобода Україна. Як бізнес олігархів почуває себе на Донбасі?, 2015. *Youtube*. 1:35. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=E2w5HRox9Ic&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=E2w5HRox9Ic&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>80</sup> Радіо Свобода Україна. Окупована частина Донбасу: «сіра зона» на тривалий час?, 2016. *Youtube*. 17:05. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=hXOoVbQ4N4Q&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=hXOoVbQ4N4Q&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>81</sup> Радіо Свобода Україна. Контрабанда і війна на Донбасі, 2016. *Youtube*. 14:30. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=TJXPpa6vMjs&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=TJXPpa6vMjs&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>82</sup> Радіо Свобода Україна. Мігранти Донбасу. Людський потік скрізь блокпости зростає, 2016. *Youtube*. 9:15. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=AZyy2HnfJuA&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=AZyy2HnfJuA&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>83</sup> Радіо Свобода Україна. Міністерство окупованих територій – чи потрібне Україні?, 2016. *Youtube*. 11:45. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=CBcAaSYZVRO&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=CBcAaSYZVRO&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

У грудні 2016-го року проблема корупції на окупованій Донеччині знову отримала своє висвітлення у програмі «Донбас Реалії», але вже дещо з іншого ракурсу. У програмі за 1 грудня було згадано цитату «спікера парламенту» самопроголошеної республіки Д. Пушилїна з обвинуваченнями вбїк чеської благодійної організації «Людина в бїді». Так, «влада» самопроголошеної республіки звинувачувала волонтерів в «організації корупційних схем», а тому забороняла їм продовжувати свою діяльність<sup>84</sup>.

Найбїльша кїлькїсть згадок про проблему корупції була у 2017 році. Так, вже у сїчні один із сюжетів програми було присвячено фїнансуванню окупованих територій російською федерацією<sup>85</sup>. Від так, перш нїж гроші потраплять до «бюджету» самопроголошених республїк, частина з них осїдає у кишнях бойовиків. Водночас, проблема ускладнюється тим, що у відкритому доступі немає даних про бюджети терористичних організації. Тобто неможливо з'ясувати, скїльки із видїлених грошей дїйсно було використано за призначенням.

Наступний матерїал, який стосувався проблеми корупції, було випущено на початку лютого. Випуск стосувався проблеми контрабанди у селищі Новолуганському Донецької області<sup>86</sup>. Так, було з'ясовано, що через цей населений пункт на окуповану територію було перевезено контрабанди на 200 млн гривень. Це селище було настїльки важливим для обох сторїн конфлїкту, що воно нїколи не зазнавало обстрїлів. Однак коли незаконне постачання товарів в окупованї регіони припинилося, Новолуганське почали обстрїлювати. Це лише пїдтверджує думку про те, що домовленостї з приводу незаконного постачання товарів укладаються мїж усїма учасниками протистояння.

---

<sup>84</sup> Радїо Свобода Україна. Вжити без води. Гуманїтарна катастрофа насувається на Донбас, 2016. *Youtube*. 10:42. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=xk6N2FkIU4o&ab\\_channel=РадїоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=xk6N2FkIU4o&ab_channel=РадїоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>85</sup> Радїо Свобода Україна. Контрабанда на Донбасї. Хто і як бореться? | «Донбас.Реалїї», 2017. *Youtube*. 1:42. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=6dM18ad\\_ziY&ab\\_channel=РадїоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=6dM18ad_ziY&ab_channel=РадїоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>86</sup> Радїо Свобода Україна. Новолуганське: історія маленького селища про велику контрабанду, 2017. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=aT\\_usOz4ALU&ab\\_channel=РадїоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=aT_usOz4ALU&ab_channel=РадїоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).

У травні 2017-го журналісти «Донбас Реалії» спробували дослідити, як вибудовувалась соціальна ієрархія на окупованій Донеччині<sup>87</sup>. Цілком очевидно, що з'явилися як прихильники нового соціального устрою, так і ті, чий рівень життя погіршився. Однак до групи тих, хто все таки може себе відносно безпечно почувати у нових реаліях належать підприємці, які фактично купили можливість вести свій бізнес. Іншими словами, корупція і хабарництво дозволяють підприємливим людям почуватися відносно комфортно за умов повного беззаконня. Це навіть не шлях до збагачення чи покращення свого рівня життя, а скоріше можливість зберегти те, що вже є.

У червні було випущено ще два матеріали, які частково охоплювали проблему корупції на окупованих територіях. Перший з них стосувався вже типового для окупованої частини Донбасу випадку – у випуску про святкування дня росії у так званих «ЛДНР» журналісти «Донбас Реалії» посилаються на ГУР МО, яке стверджує, що гроші, виділені на «святкування» були просто вкрадені місцевими бойовиками<sup>88</sup>. Інший сюжет стосувався того, як живуть прихильники ЛГБТ на окупованих територіях. Голова ГО «Інсайт» О. Шевченко стверджує, що людей, які належать до сексуальних меншин, затримують та катують, а у їхніх родичів вимагають хабарі за звільнення<sup>89</sup>. І хоча саме ця заява стосувалася людей, які належать до ЛГБТ, можна припустити, що подібний досвід буде актуальним для всіх, кого затримує так зване «МВС ДНР».

У липні 2017-го так само вийшло два матеріали, які висвітлювали тему хабарництва і зловживання владою на окупованій Донеччині. В обох випадках корупція торкнулася навіть сфери розваг. Так, у програмі, присвяченій випускам зі шкід окупованого Донецька стверджується, що попри комендантську годину, у місті є заклади, які можуть собі дозволити працювати цілу ніч і надати

---

<sup>87</sup> Радіо Свобода Україна. Соціальна піраміда Донбасу: кому за три роки «руської весни» стало краще жити? | «Донбас.Реалії», 2017. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=V0xvbVkrBU8&ab\\_channel=РадіоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=V0xvbVkrBU8&ab_channel=РадіоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>88</sup> Радіо Свобода Україна. День России в «ДНР» и «ЛНР». Есть чему радоваться в оккупации? | «Донбасс.Реалии», 2017. *YouTube*. 2:28. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SCQ7ySr5bIA> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>89</sup> Радіо Свобода Україна. Переслідування ЛГБТ в «ДНР» і «ЛНР». Розправи в окупації | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. 1:55. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sdZkALP6G1I> (дата звернення: 05.06.2023).

випускникам можливість спокійно відсвяткувати закінчення школи<sup>90</sup>. Це цілковито контрастує з рештою міста, яке з настанням комендантської години просто вимирає. А тому доречно припустити, що адміністрація закладу просто «про все домовилась» з «місцевою владою». Інший сюжет стосувався поїздки на відпочинок на окупованій Донеччині. Оскільки на території, контрольованій бойовиками, залишився лише один курорт – селище Седово, то бажаючих там відпочити величезна кількість. Як результат, утворюються величезні черги на пунктах пропуску. Однак водії автобусів та бойовики домовилися між собою про те, що за певну плату зможуть провозити пасажирів набагато швидше<sup>91</sup>. Це єдиний випадок досить яскраво показує всю суть існування терористичних організацій – бойовики спеціально створюють додаткові обмеження для того, аби отримати з цього якнайбільше грошей.

У жовтні 2017-го вийшло ще два матеріали, які частково висвітлюють проблему корупцію у так званій «ДНР». В одному із них журналісти «Донбас Реалії» намагалися провести розслідування замаху на одного із ватажків бойовиків – Александра Тимофеева на прізвисько «Ташкент». У матеріалі стверджується, що у владній верхівці «ДНР» він був саме тією людиною, яка відповідала за всі тіньові фінансові схеми самопроголошеної республіки<sup>92</sup>. В іншому ж матеріалі, присвяченому бойовикам з Донбасу, які воюють у Сирії згадується, що до корупційних схем і «кришування» бойовиків причетні не лише місцеві ватажки, але й ФСБ росії<sup>93</sup>. Таким чином, навіть із цих двох згадок у матеріалах стає зрозуміло, що до корупції на окупованих територіях причетне все керівництво. Відповідно, ця суспільна проблема стала основою існування самопроголошених республік. А тому з корупцією не те що не борються, а навпаки її всіляко заохочують різні місцеві угруповання.

---

<sup>90</sup> Радіо Свобода Україна. Випускні на Донбасі | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. 1:40. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=y3bf2sp\\_tA0](https://www.youtube.com/watch?v=y3bf2sp_tA0) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>91</sup> Радіо Свобода Україна. Відпустка в окупації. Головний курорт угруповання «ДНР» | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. 1:50. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=gd31u50f\\_7M](https://www.youtube.com/watch?v=gd31u50f_7M) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>92</sup> Радіо Свобода Україна. Хто і навіщо підірвав псевдоміністра угруповання «ДНР» на прізвисько «Ташкент»? | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. 0:50. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=3NivH\\_n66dQ](https://www.youtube.com/watch?v=3NivH_n66dQ) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>93</sup> Радіо Свобода Україна. Росія створює з бойовиків армію РФ | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. 1:02. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aBO8F3bGIVg> (дата звернення: 05.06.2023).

У 2018-му ситуація щодо висвітлення проблеми корупції у так званій «ДНР» не змінилась. Хоча перша пряма згадка про проблему була у відео за травень того року. Тоді «Донбас Реалії» зробили сюжет про місто Єнакієве – населений пункт, родом з якого колишній президент України В. Янукович. Власне, у контексті минулої влади і згадується проблема корупції: журналісти висловлюють теорію, що містом досі може керувати один із наближених до Януковича «місцевих чиновників» - Роман Храменков. Водночас, Храменков може належати і до клану «єнакіївських» - місцевої банди, особливістю якої є організація різних тіньових і корупційних схем<sup>94</sup>. І хоча перевірити, наскільки достовірним є таке припущення, досить складно, все ж цілком ймовірним є той факт, що за умов беззаконня і терору, який розпочався на окупованому Донбасі у 2014-му році, місцеві банди лише намагалися розширити свій вплив. А тому не дивно, що їхні представники згодом опинялися на керівних посадах в окупаційній владі.

У липні того року «Донбас Реалії» опублікували матеріал про боротьбу з контрабандою вже з українського боку лінії розмежування. Журналісти детально описують, як працювали схеми по ввезенню незаконних товарів на окуповані території і яким чином у цьому були задіяні нещодавно сформовані логістичні центри<sup>95</sup>. І хоча перекрити нелегальні канали постачання вдалося, один із місцевих чиновників, який активно протидіяв схемі, був звільнений. Чи це було випадковістю, у матеріалі не згадується. Однак наприкінці сюжету журналісти наводять слова О. Трегуб (Головного секретаря Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони), яка припускає, що існування таких тіньових і корупційних схем з постачання товарів на окуповані території лише затягуватиме війну на Донбасі.

У декількох наступних сюжетах програми проблема корупції була тісно переплетена з питаннями виборів та перерозподілу влади у т. зв. «ДНР». Тут варто додати трохи контексту: 31 серпня 2018 року у Донецьку було вбито ватажка терористичної організації А. Захарченко. Після його раптової смерті у

---

<sup>94</sup> Радіо Свобода Україна. Як живе вогчина Януковича - Єнакієве? | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. 5:00. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=pkW\\_CELHKkw](https://www.youtube.com/watch?v=pkW_CELHKkw) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>95</sup> Радіо Свобода Україна. Війна з контрабандою на Донбасі | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=9Bqt6zP\\_AdU](https://www.youtube.com/watch?v=9Bqt6zP_AdU) (дата звернення: 05.06.2023).

псевдореспубліці розпочалась справжня боротьба за владу. Так, менш ніж через два тижні після вбивства Захарченка в. о «глави республіки» Д. Пушилін починає переслідування своїх потенційних конкурентів. Зокрема, з його подачі вже згаданого колишнього соратника Захарченка А. Тімофєєва звинувачують у корупції і привласненні 850 млн рублів<sup>96</sup>. Дещо згодом, у матеріалі за жовтень 2018, тема корупції знову виринає у контексті майбутніх «виборів» очільника терористичної організації. «Донбас Реалії» наводять фрагмент інтерв'ю одного із кандидатів, П. Губарева, місцевому каналу, в якому один із очільників «русской весны» обіцяє активно боротися з усіма корупціонерами і корупційними схемами<sup>97</sup>. Невідомо, наскільки успішним був би у своїй антикорупційній боротьбі Губарев, оскільки його так і не допустили до виборів. Натомість з цих двох матеріалів простежується одна тенденція – місцеві управлінці порушують питання корупції лише тоді, коли є ймовірність заробити на ньому прихильність населення. Антикорупційна політика зводиться до простих обіцянок і передвиборчих технологій. Однак коли ж справа доходить до реальної боротьби, то ніяких заходів щодо подолання проблеми так і не відбувається.

Перша згадка про корупцію на окупованих територіях у 2019 році стосувалась нових «призначень» у владі псевдореспубліки. Новий очільник невизнаної держави Д. Пушилін, на ключові посади у терористичній організації призначав своїх колишніх колег-партнерів по фінансовій піраміді «МММ». Денис Казанський, журналіст із Донецька, який виїхав у 2014-му році, досить чітко описав, чим саме будуть займатися поплічники очільника «республіки». На його думку, мета буде така сама, як і в «МММ» - дуже швидко накрасти і зібрати з людей якнайбільше грошей<sup>98</sup>. Це вкотре підтверджує думку про те, що основою для існування такого утворення як «ДНР» стала корупція. І така ситуація залишається незмінною, незалежно від того, хто приходить до влади.

---

<sup>96</sup> Радіо Свобода Україна. У Донецьку бойовики б'ються за владу після вбивства Захарченка | Донбас.Реалії, 2018. *YouTube*. 4:20. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=awplHab5UOk> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>97</sup> Радіо Свобода Україна. Вибори в "ЛНР" і "ДНР". Хто стане головним бойовиком? | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. 2:10. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wFIDbagY8LM> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>98</sup> Радіо Свобода Україна. Як розводять людей в «ДНР» | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. 4:10. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3IVXMLJANas> (дата звернення: 05.06.2023).

У сюжеті за 11 лютого 2019-го року журналісти «Донбас Реалії» розповіли про схему з розкрадання грошей, які виділяє російська федерація для утримання незаконного утворення<sup>99</sup>. Так, бойовики із так званих «ДНР» і «ЛНР» спеціально завищують цифри «офіційної статистики» про кількість жителів на окупованих територіях. РФ при виділенні коштів на дотації для окупованого регіону орієнтується саме на ці показники. Насправді ж в окупації проживає значно менша кількість людей, ніж про це рапортують терористи. Як результат, виділені під «мертві душі» кошти розкрадаються бойовиками.

Однак цілком очевидно, що така ситуація з використанням коштів росії не влаштовувала російське керівництво. Як результат, у березні 2019-го поширюється інформація про те, що у росії може з'явитися новий «куратор по питаннях Донбасу». «Донбас Реалії» роблять сюжет про потенційного кандидата – колишнього російського посла Міхаїла Бабіча. Український журналіст А. Демченко переконаний, що одним із завдань нового «куратора» буде подолання корупційних схем, які виникли на окупованих територіях<sup>100</sup>. Але оскільки Бабіча так і не було призначено, анонсованої боротьби з корупцією у контрольованих терористами регіонах так і не відбулося.

Проте помилково буде вважати, що жителі непідконтрольних територій не усвідомлюють масштаби корупційних проблем. У липні «Донбас Реалії» зробили сюжет про те, над чим жартують у пседореспубліках<sup>101</sup>. Незважаючи на те, що у фінальній версії програми показано лише деякі виступити місцевих коміків, тема корупції на фоні інших проблем згадувалася дуже часто. Місцеві артисти побіжно згадували про неї у контексті «виборів» 2018-го року<sup>102</sup> або перевезення заборонених товарів<sup>103</sup>. Особливої уваги заслуговує жарт про те, що про корупцію не можна жартувати<sup>104</sup>. І навіть якщо ці фрагменти з виступів коміків

---

<sup>99</sup> Радіо Свобода Україна. Скільки українців залишилось в «ДНР» і «ЛНР»? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=rPG\\_1Qt2Loo](https://www.youtube.com/watch?v=rPG_1Qt2Loo) (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>100</sup> Радіо Свобода Україна. Новий кремлівський куратор для Донбасу | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. 3:45. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cYT1EhFCcV0> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>101</sup> Радіо Свобода Україна. Над чим сміються в «ДНР» і «ЛНР»? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=13zfyY1qRXQ> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>102</sup> Там само, 0:40.

<sup>103</sup> Там само, 2:40.

<sup>104</sup> Там само, 2:25.

не є достатньо репрезентативними, щоб зробити оцінку про весь гумор в окупації, вони досить яскраво демонструють, що насправді населення, особливо молоде покоління, розуміє всю складність ситуації з корупційними злочинами і їхнім замовчуванням.

Останнє відео у 2019-му, в якому згадувалась проблема корупції, було опубліковане 16 грудня. У ньому журналісти порушували питання роботи вугільних шахт на окупованих територіях. Однією із причин того, що колись прибуткова вугільна промисловість почала занепадати стало те, що вся промисловість окупованого регіону потрапила під управління російської компанії «Внешторгсервис». Як зазначає Ю. Костюченко, виконавчий секретар Комітету по системному аналізу НАН України, суть роботи цієї структури полягає лише у тому, щоб заводити і розкрадати гроші з підприємств окупованого Донбасу<sup>105</sup>.

У 2020 році динаміка щодо кількості згадок про проблеми корупції на окупованих територіях у програмі «Донбас Реалії» дещо знизилась, але загальний посил залишився тим самим – зловживання владою і хабарництво повністю поглинули окупований Донбас. У лютому вийшов сюжет із коментарями і спогадами вимушених переселенців з Донецька про те, яким було їхнє рідне місто до початку війни і яким воно стало за часи окупації. Одна із ВПО припускає, що ті гроші, які виділялися на реконструкцію і відновлення палацу спорту «Дружба» потрапили «у кишені самих реконструкторів»<sup>106</sup>. І з огляду на те, яким був палац станом на 2020 рік<sup>107</sup>, жителька Донецька мала всі підстави так вважати.

У матеріалі за серпень згадується вже давно налагоджена корупційна схема – побори з людей за право проїхати до єдиного курорту в окупації<sup>108</sup>.

---

<sup>105</sup> Радіо Свобода Україна. Як Росія пограбувала шахтарів у Донецьку? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. 2:57. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=svPuO7HveBM> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>106</sup> Радіо Свобода Україна. Як виглядає Донецьк сьогодні? | Донбас Реалії, 2020. *YouTube*. 6:20. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ooL7qe6YwIo> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>107</sup> Палац "русского мира": в мережі показали свіжі фото і відео з Донецька. *Апостроф*. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2020-01-25/dvorec-russkogo-mira-v-seti-pokazali-svezhie-foto-i-video-iz-donecka/186534> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>108</sup> Радіо Свобода Україна. Седово: отдых под контролем боевиков «ДНР» | Донбас Реалії, 2020. *YouTube*. 2:40. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=\\_EovO-0ibrc](https://www.youtube.com/watch?v=_EovO-0ibrc) (дата звернення: 05.06.2023).

Користуючись ситуацією, коли люди особливо не мають вибору, куди їхати на відпочинок, бойовики «ДНР» встановили додаткові блокпости на проїзді до селища Седово і беруть додаткову плату за те, щоб безперешкодно проїхати на курорт. Звичайно, більшість відпочивальників погодяться на таку вимоги, лишень не стояти у черзі у спеку.

Восени, на другі роковини вбивства терориста Захарченка, «Донбас Реалії» випустили сюжет про матеріали видання «Baza» з версією про те, хто і за що міг вбити ватажка бойовиків<sup>109</sup>. Російські журналісти припускають, що основною причиною могло стати бажання Захарченка викрити величезну корупційну схему у так званій «ДНР», організовану олігархом С. Курченко. Розслідувачі (як вони стверджують) поспілкувалися з багатьма наближеними до олігарха, керівництва бойовиків і росії людьми, які змогли детальніше розповісти про події 2018-го року. У результаті, вийшло велике розслідування, за яким винуватцем у вбивстві Захарченка може бути тільки Курченко<sup>110</sup>. Однак чи так було насправді, перевірити досить складно, оскільки очільник так званої «ДНР» мав багато ворогів. Натомість у матеріалі його зображують як захисника інтересів «молодої псевдореспубліки», який намагався донести правду про масштаби корупційних злочинів. Але як показує аналіз новин за попередні роки, у невизнаній державі на території Донецької області навпаки процвітала корупція під патронатом бойовиків Захарченка. Тому, як мінімум дивною виглядає спроба журналістів зробити із терориста героя.

У 2021 році проблема корупції згадувалась дедалі менше у сюжетах «Донбас Реалії». Так, першу згадку можна відшукати у матеріалі за 4 квітня. Тоді журналісти зробили великий випуск про те, як живуть люди в окупації в умовах карантину і куди можуть виїхати. Один із місцевих жителів аналізує, що було б добре, якби відкрились пункти пропуску на лінії розмежування, оскільки люди їдуть через росію «і віддають багато грошей при перетині кордону»<sup>111</sup>. До кінця

---

<sup>109</sup> Радіо Свобода Україна. Кто убил главного боевика «ДНР» Захарченко? | Донбасс Реалии, 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YLI8aFG6B40> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>110</sup> Человек, который украл республику. *Baza*. URL: <https://donbass.baza.io/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>111</sup> Радіо Свобода. Тотальна ізоляція: на що Росія перетворила непідконтрольний Україні Донбас? | Донбас Реалії, 2021. *YouTube*. 2:30. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LS12ObAWWp0> (дата звернення: 05.06.2023).

незрозуміло, чи чоловік мав на увазі високу вартість поїздки із окупованих територій, чи великі побори на неконтрольованих Україною ділянках кордону з росією. Однак так чи інакше, не кожен з тих, хто проживав на окупованій Донеччині, міг собі дозволити виїзд за межі псевдо республіки.

У липні «Донбас Реалії» зробили сюжет, присвячений зростанню цін на житлово-комунальні послуги на окупованих територіях. Журналісти навели слова місцевих «чиновників» про потреби ремонтів і покриття боргів як виправдання підняття цін. Однак ведуча програми припускає, що насправді зібрані з населення у такий спосіб кошти навряд підуть на закриття оголошених потреб, і, скоріше за все, опиняться у кишенях бойовиків<sup>112</sup>. Підстави так вважати є не лише тому, що корупція стала масовим явищем на окупованих територіях. А й через те, що інформація про використання коштів у невизнаних республіках ніде не публікується. Немає інформації ні про розмір надходжень, видатків, ні про розміри боргів. Відповідно, неможливо прослідкувати, чи за призначенням буде використано гроші, які будуть отримані за рахунок підняття тарифів.

Останній матеріал у 2021 році (і загалом із проаналізованих), в якому згадувалась проблема корупції, «Донбас Реалії» випустили 3 жовтня. Тоді було зроблено великий репортаж про те, як і для чого люди з окупованих територій їздять в росію<sup>113</sup>. Ведуча програми розповідає, що у псевдореспубліці існують окремі тури з пропозиціями виїздити на шопінг до Ростову. Зазвичай, такі поїздки організуються централізовано і місцевим потрібно заплатити лише за дорогу. Однак якщо люди захочуть поїхати самостійно, вони мають бути готові до того, що доведеться платити додаткові «податки» і хабарі при завезенні товару з росії на окуповану Донеччину. Такі «мита» бойовики беруть як при перетині неконтрольованої частини кордону, так і при в'їзді у Донецьк<sup>114</sup>. Таким

---

<sup>112</sup> Радіо Свобода Україна. Как растут цены в «ДНР» и «ЛНР»? | Донбасс Реалии, 2021. *YouTube*. 1:08. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4M1pkuFUvrE> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>113</sup> Радіо Свобода. Донецьк 2021: жителі «ДНР» показали як і навіщо їздять в Росію | Донбас Реалії, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8ZrhF87CzCg> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>114</sup> Там само, 18:10.

чином, вартість поїздки за необхідними речима або продуктами на російську територію стає ще більшою.

Отже, із 315 проаналізованих відеоматеріалів програми «Донбас Реалії» тема корупції на окупованих територіях Донецької області згадувалась у 36. Найменше проблема згадувалась у 2014-му – лише 2 рази, найбільше у 2017 – було випущено 9 матеріалів. В інші роки ситуація була дещо схожою: у 2015, 2016 і 2019 роках – по 5 сюжетів; у 2018 – 4 сюжети; у 2020 і 2021 – по 3 сюжети. За перші два місяці 2022 року (до початку широкомасштабного вторгнення) жодного матеріалу, який би висвітлював проблему корупції на окупованих територіях, випущено не було.

Однак варто зважати, що до кінцевого списку проаналізованих відеоматеріалів потрапили не всі сюжети програми. Цілком ймовірно, що проблема корупції могла порушуватися і в інших відеороликах, які було «відсіяно» на етапі попереднього відбору. Тим не менш, навіть проаналізований відеоматеріал дає підстави стверджувати, що тема корупції отримала своє висвітлення у матеріалах програми «Донбас Реалії». Завдяки тому, що проєкт працює безперервно з початку війни на Донбасі, є можливість відслідковувати, як змінювалась соціально-політична ситуація на окупованих територіях, які проблеми виникали і ставали нагальними, а які навпаки втрачали свою актуальність. На фоні інших викликів питання корупції завжди залишалося наскрізним. І хоча про це зазвичай не згадували жителі самих окупованих територій, насправді проблема панує в усіх сферах їхнього життя. Однак через брак можливостей для висвітлення охопити справжні масштаби проблеми досить складно.

### **3.3 Згадки про проблему корупції у місцевих «ЗМІ»**

Якщо українські медіа не надто сильно приділяли увагу проблемі корупції, то логічно буде припустити, що проблема значно більше мала б цікавити місцевих «журналістів». Водночас, говорити про незалежну журналістику у самопроголошеній «ДНР» досить складно, оскільки псевдоутворення повністю контролюється терористами, і, у випадку критики влади чи написання

«неправильних» матеріалів можна у кращому випадку потрапити до в'язниці. Деякі втікачі з окупованих територій тільки підтверджують ці здогадки – проблема корупції є серед тих тем, висвітлювати які заборонено місцевим «ЗМІ».<sup>115</sup>

У таких умовах аналіз місцевих «медіа» на наявність повідомлень про корупцію може мати лише поверхневий характер, а знайдені матеріали не відображатимуть справжнього масштабу проблеми на окупованих територіях. Зважаючи на це, було проаналізовано лише одне місцеве видавництво – «Донецьке Агентство Новин» на наявність новин про корупції на окупованій Донеччині у період із грудня 2014 по січень 2022 року. «Медіа» вело свою роботу протягом всього досліджуваного періоду, а тому аналіз публікацій «ДАН» дозволить прослідкувати, як висвітлювалась корупційна проблема і змінювалась риторика в місцевих окупаційних «ЗМІ» протягом тривалого періоду часу.

Загалом, за сім років війни «ДАН» випустило 49 матеріалів, у яких є певні згадки про корупцію. Загалом, структура новин на тему корупції у «Донецьке агентство новин» за всі роки виглядає так:

<b>Рік</b>	<b>Кількість матеріалів на тему «корупція»</b>
<b>2014</b>	4
<b>2015</b>	5
<b>2016</b>	4
<b>2017</b>	4
<b>2018</b>	14
<b>2019</b>	9
<b>2020</b>	5

<sup>115</sup> Інформаційна війна: пропагандист з окупованої Горлівки надав СБУ цінні свідчення. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/informatsijna-vijna-propagandyst-z-okupovanoyi-gorlivky-nadav-sbu-tsinni-svidchennya/> (дата звернення: 05.06.2023).

<b>2021</b>	3
<b>2022</b>	1

Першим повідомленням на цю тему була новина про те, що у грудні 2014 року було затримано головного лікаря однієї із лікарень міста Сніжне при спробі отримати хабаря у розмірі \$100.<sup>116</sup> Загалом же, всі новини по темі корупції умовно можна поділити ще на дві підгрупи: ті, у яких висвітлюється робота «правоохоронних органів ДНР» по боротьбі з корупцією, та обіцянки і заяви, висловлені чиновниками різних рівнів з приводу подолання корупції у самопроголошеній республіці. Наприклад, із решти 8 повідомлень на тему корупції, які з'явилися у «ДАН» протягом 2014-2015 рр. лише одне стосувалося затримання за хабарництво.<sup>117</sup> Решта 7 висвітлювали або розробки нових методів по боротьбі з корупцією – як-от створення нової «служби»<sup>118</sup> чи «антикорупційного агентства».<sup>119</sup> Однак варто зауважити, що надалі повідомлень про початок роботи цих структур так і не з'явилося. А тому цілком доречним буде зробити припущення, що новини про їх створення були зроблені лише для того, аби показати імітацію діяльності в антикорупційній сфері.

У наступному році подібна тенденція збереглася. У 2016 році «ДАН» опублікувало багато новин, в яких знову висвітлювалась яскрава і ефективна боротьба з корупцією на окупованих територіях. Так, у квітні тодішній «голова ДНР» оголосив про те, що корупцію в «республіці» вдалося подолати, що допомогло значно підняти економіку «країни».<sup>120</sup> Згодом слова «очільника ДНР»

<sup>116</sup> В Снежном по подозрению в получении взятки арестован главврач больницы. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-snezhnom-po-podozreniyu-v-poluchenii-vzyatki-arestovan-glavrach-bolnicy/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>117</sup> В Донецке при получении взятки задержан проректор вуза. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-donecke-pri-poluchenii-vzyatki-zaderzhan-prorektor-vuza/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>118</sup> В ДНР приступили к созданию службы финансового контроля органов власти. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-dnr-pristupili-k-sozdaniyu-sluzhby-finansovogo-kontrolya-organov-vlasti/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>119</sup> В Народном Совете зарегистрирован законопроект о создании антикоррупционного агентства ДНР. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/v-narodnom-sovete-zaregistrirovan-zakonoproekt-o-sozdanii-antikorrupcionnogo-agentstva-dnr/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>120</sup> Искоренение коррупции позволило ДНР бросить все силы на подъем экономики – Глава Республики. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/iskorenenie-korrupcii-pozvolilo-dnr-brosit-vse-sily-na-podem-ekonomiki-glava-respubliki/> (дата звернення: 05.06.2023).

підтвердив голова «Верховного Суду ДНР», запевнивши, що серед суддів теж не було зафіксовано жодного випадку корупції.<sup>121</sup> Як окремий доказ такої «успішної» антикорупційної роботи у вересні була опублікована статистика від «МВД ДНР» про те, що з початку року до відповідальності за корупцію було притягнуто лише 24 людини.<sup>122</sup>

Однак новини, видані у 2017 році, одразу ж заперечують всі успіхи окупаційної влади у боротьбі з корупцією у самопроголошеній «ДНР». Так, у червні було затримано першого заступника «міністра доходів» з підозрою у корупції.<sup>123</sup> У жовтні за таким же обвинуваченням було затримано «голову адміністрації» одного із районів Донецька.<sup>124</sup> Досить складно сказати, чи було ці затримання здійснено через корупцію чи політичні протистояння бойовиків. Однак так чи інакше, у 2017-му «голова» самопроголошеної республіки був більш обережним у висловлюваннях, лише пообіцявши продовжувати боротьбу з корупцією.<sup>125</sup>

У 2018 році на сайті «ДАН» було опубліковано найбільшу кількість повідомлень, у яких згадувалась тема корупції. Цей не дивно, адже окрім вже стандартних обіцянок про подолання корупції, які звучали від різних кандидатів у передвиборчій боротьбі за пост «очільника ДНР», того року відбулося багато затримань з обвинуваченням у корупції. Так, у лютому було затримано 22-х працівників «Міністерства вугілля та енергетики» з обвинуваченням у привласненні 100 мільйонів рублів.<sup>126</sup> У квітні затримали ще 5 «прикордонників»

---

<sup>121</sup> В ДНР не зафиксировано ни одного факта коррупции среди судей Республики – Якубовский. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-dnr-ne-zafiksirovano-ni-odnogo-fakta-korrupcii-sredi-sudej-respubliki-yakubovskij/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>122</sup> Правоохранители ДНР с начала года привлекли к уголовной ответственности за взятки 24 человека – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/pravooxraniteli-dnr-s-nachala-goda-privlekli-k-ugolovnoj-otvetstvennosti-za-vzyatki-24-cheloveka-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>123</sup> Первый замглавы Миндоходов ДНР задержан по подозрению в коррупции. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/pervyj-zamglavy-mindoxodov-dnr-zaderzhan-po-podozreniyu-v-korrupcii/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>124</sup> Сообщение МВД ДНР о задержании при получении взятки главы администрации одного из районов Донецка. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/official/soobshhenie-mvd-dnr-o-zaderzhanii-pri-poluchenii-vzyatki-glavy-administracii-odnogo-iz-rajonov-donecka/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>125</sup> Глава ДНР пообещал продолжать курс на борьбу с коррупцией в Республике. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/glava-dnr-poobeshhal-prodolzhat-kurs-na-borbu-s-korrupciej-v-respublike/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>126</sup> Сотрудники Минуглеэнерго ДНР задержаны по подозрению в коррупционной деятельности – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/sotrudniki-minugleenergo-dnr-zaderzhany-po-podozreniyu-v-korrupcionnoj-deyatelnosti-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

«республіки»,<sup>127</sup> а у жовтні було оголошено про затримання «Державного ревізора» «Міністерства доходів і зборів».<sup>128</sup> Протягом всього ж року «чиновники» різних рангів закликали до активної боротьби проти корупції. Було створено «гарячу лінію», по якій жителі «ДНР» могли б звертатися, аби повідомити про факти корупції<sup>129</sup>. Тобто порівняно з попередніми роками, боротьба з корупцією на окупованій Донеччині стала дійсно активною, принаймні, у публічній площині. Бойовики почали декларувати створення певних антикорупційних механізмів. Однак за умов відсутності свободи і громадського контролю за владою досить складно оцінювати, наскільки ініціатива з «гарячою лінією» працювали на практиці.

Порівняно з попереднім роком, у 2019 не публікувалося так багато новин щодо корупції у терористичній «республіці» «ДНР». Так, згідно з повідомленнями «ДАН», відбулося лише одне «гучне» затримання за фактом корупції – у травні під слідство потрапив «депутат» місцевого «парламенту».<sup>130</sup> Антикорупційна боротьба знову звелася лише до гучних заяв та слів – як от обіцянки обладнати пункти пропуску додатковими камерами спостереження, аби запобігати хабарництву.<sup>131</sup> Або ж обіцянки залучати молодь до розробки програм у сфері антикорупційної політики.<sup>132</sup> З огляду на те, що подальші кроки медійного висвітлення не отримали, можна припустити, що «місцева влада» так і не реалізувала всі обіцяні ініціативи.

---

<sup>127</sup> МГБ ДНР задержало по подозрению в коррупции пятерых горловских пограничников. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/mgb-dnr-zaderzhalo-po-podozreniyu-v-korrupcii-pyateryx-gorlovskix-pogranichnikov/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>128</sup> Государственный ревизор Миндоходов ДНР задержана за получение взятки – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/obschestvo/gosudarstvennyj-revizor-mindoxodov-dnr-zaderzhana-za-poluchenie-vzyatki-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>129</sup> В ДНР заработала горячая линия для сбора фактов коррупции в Миндоходов. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/v-dnr-zarabotala-goryachaya-liniya-dlya-sbora-faktov-korrupcii-v-mindoxodov/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>130</sup> МВД ДНР сообщило подробности дела о задержании за взятки депутата парламента Республики. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/mvd-dnr-zayavilo-o-zaderzhanii-deputata-parlamenta-respubliki-za-poluchenie-vzyatki/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>131</sup> Власти ДНР оснастят КПП у линии разграничения системой видеofиксации для борьбы с коррупцией – Пашков. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/obschestvo/vlasti-dnr-osnastyat-kpp-u-linii-razgranicheniya-sistemoj-videofiksacii-dlya-borby-s-korrupciej-pashkov/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>132</sup> Пушилин призвал молодых людей ДНР выдвигать свои предложения по борьбе с коррупцией. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/pushilin-prizval-molodyx-lyudej-dnr-vydvigat-svoje-predlozheniya-po-borbe-s-korrupciej-v-strane/> (дата звернення: 05.06.2023).

У 2020 році ситуація з подоланням корупції розгорталася дещо активніше. Так, у квітні за підозрою у корупційній діяльності був затриманий головний санітарний лікар міста Дебальцево.<sup>133</sup> Наприкінці року також під слідство потрапили чиновник з Оленівської адміністрації<sup>134</sup> та посадовці з держпідприємства «Вода Донбасу».<sup>135</sup> Таким чином, навіть епідемія ковіду не стала на заваді «боротьбі з корупцією» в «республіці».

Подібна тенденція зберігалася і у 2021 році. Всі три новини, які було знайдено на сайті «Донецьке Агентство Новин» стосувалися затримань з підозрою у корупційній діяльності. Так, у червні з таким обвинуваченням було заарештовано «заступника директора» одного із навчальних закладів міста Торез.<sup>136</sup> У грудні взагалі ж було проведено резонансні затримання. Тоді «правоохоронці» республіки заарештували одного із «керівників» податкової інспекції Донецька,<sup>137</sup> а також мера Макіївки – другого найбільшого за населенням міста окупованої Донеччини.<sup>138</sup>

У 2022 році, до початку повномасштабної війни Росії проти України, було опубліковано лише одну новину на тему корупції у «ДНР». У повідомленні зазначалося, що за весь 2021 рік було встановлено 38 осіб, підозрюваних у хабарництві у «республіці».<sup>139</sup>

---

<sup>133</sup> В Дебальцево задержан главный санврач по подозрению в вымогательстве взяток у предпринимателей – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-debalcevo-zaderzhan-glavnyj-sanvrach-po-podozreniyu-v-vymogatelstve-vzyatok-u-predprinimatelej-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>134</sup> Полиция ДНР задержала чиновника Еленовской поселковой администрации при получении взятки. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/policiya-dnr-zaderzhala-chinovnika-elenovskoj-poselkovoj-administracii-pri-poluchenii-vzyatki/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>135</sup> Должностные лица ГП «Вода Донбасса» задержаны по подозрению в коррупции (ВИДЕО). *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/dolzhnostnye-lica-gp-voda-donbassa-zaderzhany-po-podozreniyu-v-korrupcii-video/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>136</sup> Замдиректора учебного заведения Тореза задержана по подозрению в фиктивном трудоустройстве дочери. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/zamdirektora-uchebnogo-zavedeniya-toreza-zaderzhana-po-podozreniyu-v-fiktivnom-trudoustrojstve-docheri/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>137</sup> Один из руководителей районной налоговой инспекции Донецка задержан при получении взятки - МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/odin-iz-rukovoditelej-rajonnoj-nalоговой-inspekcii-donecka-zaderzhan-pri/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>138</sup> МВД ДНР сообщило о задержании мэра Макеевки по подозрению в коррупции. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/mvd-dnr-soobshilo-o-zaderzhanii-mera-makeevki-po-podozreniyu-v-korrupcii/> (дата звернення: 05.06.2023).

<sup>139</sup> Полиция ДНР в 2021 году установила 38 подозреваемых во взяточничестве. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/policiya-dnr-v-2021-godu-ustanovila-38-podozrevaemyh-vo-vzjatochnichestve/> (дата звернення: 05.06.2023).

Отже, завдяки новинам на сайті «Донецьке Агентство Новин» можна більше дізнатися про ситуацію щодо корупції на окупованій території Донеччини. Аналіз за майже 8 років існування так званій «ДНР» показує, що, як мінімум, видимість боротьби з корупцією у самопроголошеній республіці існувала. Було проведено чимало затримань та висунуто підозр у корупційній діяльності. Крім того, очільники невизнаної держави час від часу закликали до проведення ширших антикорупційних заходів.

Утім, оскільки «медіа» самої республіки є регульованими та контрольованими, а говорити про верховенство права та дотримання прав людини на окупованих територіях досить важко, сумнівною видається і проведена антикорупційна політика. У зв'язку з тим, що на теренах окупованої Донеччини не існує незалежної соціології та ЗМІ, досить важко судити про справжній рівень корупції в регіоні лише зі слів контрольованого місцевою владою «ЗМІ».

#### **РОЗДІЛ 4. Досвід українських переселенців щодо проявів корупції на окупованих територіях Донецької області**

Цілком очевидно, що жителі окупованих територій могли б якнайбільше розповісти про проблему корупції на окупованих територіях. Однак, починаючи з 2014-го року, українські дослідники стикнулися з проблемою того, як можна зібрати інформацію на окупованому Донбасі. Адже окрім фізичної недоступності і ризику для власного життя і життя респондентів, існує ще питання того, чи згодні будуть українці в окупації ділитися власними думками під загрозою розправи. Терористичні угруповання ЛДНР не допускають її можливості для висловлення думок, які б суперечили офіційній позиції самопроголошених республік. Крім того, у випадку проведення онлайн чи телефонних опитувань існують фізичні перешкоди – зв'язок та інтернет в окупованих частинах Донбасу контролюються бойовиками. Відповідно, важко говорити про їхню якість і швидкість, а, тим більше, безпечність з'єднання.

Зважаючи на всі ці перешкоди та загрози, для детальнішого вивчення проблеми корупції на окупованій Донеччині було вирішено провести інтерв'ю з українськими переселенцями, які мали досвід проживання на окупованих територіях, але все ж виїхали в контрольовані українським урядом регіони України. В опитуванні взяли участь респонденти, які покинули окуповані райони Донецької області у різний період – з 2014 по 2018 роки. Більшість з них час від часу перетинали лінію розмежування, тому стикалися з реаліями життя на окупованих територіях і тими змінами, які відбувалися кожного року.

Загалом було проведено 8 напівструктурованих інтерв'ю. У дослідженні взяли участь переселенці віком 20-28 років обох статей, 4 чоловіків і 4 жінок. Перш ніж досліджувати їхній досвід, було з'ясовано, чи всі респонденти розуміють визначення явища корупції і вміють ідентифікувати корупційні виклики. Абсолютно всі респонденти відповіли правильно на це запитання, загалом характеризуючи це явище як спосіб збагачення чиновниками за рахунок використання свого доступу до влади.

Загалом, всі респонденти охарактеризовують ситуацію на окупованих територіях як складну. Перш за все, пов'язано це з тим, щоб на окупованій частині Донеччини панує беззаконня. 3 із 8 респондентів зазначали, що під час їхнього проживання там вони відчували повну відсутність правил і норм. Відповідно, це відображалося як у тому, що люди уникали зайвих контактів з бойовиками, аби лиш не роздратувати їх, так і в тому, що регіон перетворився на закинуту пустку. Окупаційна влада не переймалася створенням інституцій чи наведенням порядку. У результаті, ніхто не опікувався питаннями відновлення інфраструктури. Люди могли проводити у дорозі по 5-6 годин при тому, що раніше цей шлях займав сорок хвилин. Як розповідав один із респондентів, складалося враження, що бойовики просто приміряли на себе нові соціальні ролі – правоохоронців, прикордонників чи управлінців<sup>140</sup>. Їхні спроби ввести практики централізованого обліку були безуспішними і лише погіршували ситуацію. У результаті, від такого беззаконня найбільше страждають саме звичайні мешканці окупованих територій.

Такі умови відсутності будь-яких усталених норм є надзвичайно сприятливими для розвитку корупції. Однак, як зазначала одна із респонденток, помилкою буде вважати, що саме явище корупції виникло на цих територіях тільки у 2014-му році. 3 із 8 опитаних також розповіли, що хабарництво та зловживання владою стали скоріше продовженням тих практик, які існували і до цього у Донецькій області.

З іншого боку, за часи окупації проблема корупції стала гострішою. Один із респондентів, який покинув окуповану територію у 2018-му році, розповідав, що з початку окупації корупція торкнулася абсолютно усіх сфер життя<sup>141</sup>. Відтоді бойовики почали вимагати «додаткову плату» за отримання будь-яких послуг – від звичайного проїзду до отримання довідок. Тим більше, що ситуація стала відрізнятися для «своїх» і «не своїх» - для тих, хто став дотичним до окупаційної влади і для звичайних громадян України, які опинилися в окупації. Якщо для

---

<sup>140</sup> К. І. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 21 травня.

<sup>141</sup> Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 28 травня.

перших питання вирішувалися звичайними домовленостями про пришвидшене отримання послуг, то другі навпаки мали шукати додаткові кошти, аби отримати бажаний дозвіл чи документ.

Із 8 учасників опитування лише одна респондентка не стикнулася з проявами корупції на власному досвіді. Інші 7 респондентів відчули проблему або безпосередньо на собі, або мають близьких або родичів в окупації, які стикалися з корупцією до початку повномасштабного вторгнення. Найбільш проблемним стало питання пересування і перетину лінії розмежування. Практично всі з тих, хто стикався з корупцією, зазначали, що знають про хабарництво на блок-постах. Людям доводилося давати хабарі бойовикам для того, аби безперешкодно покинути окуповану територію або навпаки в'їхати на неї. Оскільки у самопроголошених республіках кожен, хто отримав владу, намагався нажитися, такі «мита» за проїзд доводилося сплачувати декілька разів, перш ніж люди встигали дістатися до пункту призначення. Крім того, платити також доводилося за провезення товарів. Один із респондентів зазначав, що якщо люди везли щось із контрольованої українським урядом території на окуповану територію, то вони повинні були заплатити бойовикам, аби безперешкодно провести куплені товари<sup>142</sup>. Інакше речі або продукти могли просто конфіскувати.

Схожі проблеми виникли під час отримання медичних послуг. Респонденти зазначали, що до початку війни у 2014-му році проблем з медициною не було. Можна було отримати необхідні препарати і послуги, за потреби, поїхати у Донецьк, де було багато нових і гарно обладнаних медичних закладів. Але з початком подій у 2014-му це все змінилося. Медицина стала «платною», незважаючи на те, що терористи пропагують її безкоштовність і доступність. Респонденти зазначають, що отримати послуги стало набагато складніше і за них доводиться платити лікарям хабарі. Крім того, медикаменти стали дефіцитним товаром, постачання українських ліків припинилося. У результаті, отримати необхідні препарати стало можливим, якщо є знайомі або близькі у «місцевій владі» або серед тих, хто працює в аптеці. З іншого боку, двоє респондентів

---

<sup>142</sup> К. І. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 21 травня.

зазначили, що їхні родичі працюють у медичній сфері на окупованих територіях. Хабарі для лікарів стали можливістю вижити і прогнати свою родину, оскільки офіційні зарплати стали мізерними. Таким чином, бойовики створили умови, за яких хабарництво і корупція мають процвітати у медичній сфері, інакше звичайним громадянам на окупованих територіях просто не вижити.

Деяко інакшою є ситуація із хабарництвом в освіті на окупованій Донеччині. Дехто з респондентів спілкувався зі своїми однолітками, які залишилися в окупації і вступили до місцевих ВНЗ. За їхніми розповідями, навчання в університетах на окупованих територіях Донецької області звелось до того, що студенти платили своїм викладачам за закриття сесії і отримання диплому. Тобто студенти числилися у навчальних закладах, але замість навчання двічі на рік приносили хабарі адміністрації університетів. Як вже згадувалося, ця проблема не виникла одразу у 2014-му році і не є типовою лише для окупованих територій – як згадувала одна із респонденток, її знайомий за схожим принципом вчився в українському університеті<sup>143</sup>. Але різниця полягає у тому, що на контрольованій українським урядом території робляться спроби змінювати цю ситуацію. Наприклад, запроваджуються прозорі процедури вступу до ВНЗ або контролю над діяльністю ректорів університетів. Однак, як зазначали респонденти, схожих процедур чи механізмів боротьби на окупованих територіях не було.

Корупція і побори стали однією із причин, чому українські і міжнародні благодійні організації перестали завозити гуманітарну допомогу на окуповані території. У попередньому розділі згадувався сюжет «Донбас Реаліі» про те, що один із благодійних фондів був змушений припинити свою роботу в окупованому Донецьку нібито за звинуваченнями у корупції. Насправді ж волонтери були змушені згорнути свою роботу через побори і корупцію зі сторони самопроголошеної «ДНР». Як зазначив один із респондентів<sup>144</sup>, з волонтерів брали хабарі у розмірі декількох тисяч доларів, а також до 40% з вантажу, який призначався для гуманітарних цілей. Бойовики виправдовували це

---

<sup>143</sup> К. Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 25 травня.

<sup>144</sup> Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 28 травня.

тим, що товари підуть на потреби нужденних у псевдореспубліці. Але насправді на наступний день вони опинилися на полицях місцевих супермаркетів. Оцінивши ситуацію і такі величезні втрати, більшість гуманітарних місій згодом згорнули свою діяльність на окупованих територіях.

Проблема корупції на окупованих територіях ускладнюється і тим, що не існувало інструментів для боротьби з нею. Перш за все, жителям окупованих територій було просто не до цього. Як зазначала одна із респонденток, першочерговою задачею було просто вижити<sup>145</sup>. Люди опікувалися питаннями безпеки і отримання продуктів харчування. Натомість у них повністю відсутні будь-які базові свободи і права. І перш ніж почати боротися з корупційними проявами, вони мають відстояти свою свободу. А вже потім зможуть долучитися до антикорупційної діяльності.

По-друге, система окупаційної влади вибудована таким чином, що інакомислення та спротив придушуються одразу. Вимушений переселенець з Донецька зазначав, що на неокупованих територіях існує багато інструментів надати розголосу корупційним злочинам та зловживанням влади<sup>146</sup>. Незважаючи на всі проблеми та виклики, в українців по цю лінію розмежування є можливість впливати і висвітлювати проблеми назагал. Натомість ті громадяни України, які опинилися в окупації, такої можливості не мають. Окрім того, що у так званій «ДНР» панує беззаконня, там відсутня система стримувань і противаг між окупаційними органами влади. Всі псевдо державні структури працюють як єдине ціле, а тому жителі окупованих територій навіть не можуть скаржитися на «владу». Крім того, у контрольовані місцеві медіа інформація про корупційні проблеми теж не потрапляє, оскільки публікується лише та інформація, яка висвітлює владу бойовиків у правильному ракурсі. Як результат, громадяни України, які опинилися на окупованих територіях Донецької області позбавлені будь-яких інструментів боротьби з проявами корупції.

---

<sup>145</sup> К. Т. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 20 травня.

<sup>146</sup> Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 28 травня.

Отже, досвід українських переселенців, які певний час проживали на окупованих територіях Донецької області, доводить, що проблема корупції в окупації є величезним викликом. Українці, які проживали в окупації у 2014-2022 роках, були змушені підкорюватися новим неустановленим правилам лише для того, аби вижити. Оскільки корупція торкнулася всіх сфер життя, уникнути її проявів було неможливо. Водночас, боротися з корупцією так само не було можливості, оскільки на окупованих територіях жорстоко придушувався будь-який спротив, а сама система була вибудована таким чином, щоб позбавити людей усіх прав і свобод.

## ВИСНОВКИ

Отже, корупція на окупованих територіях Донецької області є повсюдним і неконтрольованим явищем. Місцева незаконна влада переважно функціонує за рахунок того, що бере хабарі та використовує своє становище заради збагачення. Нерідко бажання отримати ще більше у незаконний спосіб призводило до того, що ватажків терористичної організації або змінювали, або вбивали свої ж соратники. Проте навіть такі зміни у середовищі «місцевої влади» не призводили до кардинальних змін у подоланні корупції. Натомість навпаки ускладнювала ситуацію відсутність будь-яких норм та усталених правил. На окупованій Донеччині панував хаос та беззаконня, що є сприятливими умовами для зростання корупції в неконтрольованому українською владою регіоні.

З іншого боку, у так званій «ДНР» терористична влада всіляко намагалася створити видимість боротьби з корупцією. Для цього контрольовані ЗМІ час від часу публікували інформацію про чергове затримання, або статистику по викритим корупційним схемам. Місцевий «парламент», зі свого боку, займався розробкою «законопроєкту», який би врегулював сферу антикорупційної політики самопроголошеної республіки. Однак факт того, що з моменту перших обіцянок прийняти такий «закон» минуло більше 8 років, лише підтверджує, якою насправді є антикорупційна політика на окупованих територіях. Місцеві ватажки не зацікавлені у тому, щоб створити дійсно дієві структури по боротьбі з корупцією. А зазвичай затримання, пов'язані з обвинуваченнями у корупції, є спробами переділити політичну владу між різними зацікавленими групами.

Однак, якщо подивитися на питання того, як тема корупції на окупованих територіях досліджена українськими науковцями, то все стає не так однозначно. Попри те, що і тема корупції, і питання реінтеграції окупованого Донбасу були одними із ключових до початку повномасштабного вторгнення, українська наукова спільнота не приділяла значної уваги поєднанню цих двох тем. Серед наукових праць можна знайти і дослідження з приводу соціальних проблем в окупації, і як має розвиватися регіон після звільнення. Однак українські дослідники не були зацікавлені у вивченні саме корупції на окупованих

територіях. З іншого боку, не приділяли увагу цій проблемі і ті науковці, які цікавилися питаннями боротьби з корупцією на неокупованих територіях України. Зазвичай, сферою їхніх інтересів була антикорупційна політика по контрольований бік лінії розмежування. У результаті, за більш як 9 років окупації Донбасу не було зроблено ґрунтовних досліджень про те, наскільки окуповані території регіону страждають на корупцію, як і що українська влада має з цим робити і чи можуть жителі окупованих територій змінити ситуацію, в якій вони опинилися.

Деяко схожою є ситуація з аналізом рішень української влади. Попри те, що було напрацьовано низку нормативно-правових актів у сфері боротьби та запобігання корупції, а також візійні документи щодо реінтеграції окупованих територій, у жодному із них не згадувалося про проблему корупції в окупації і шляхи її вирішення. Українські законодавці або забули, або ігнорували цю проблему при напрацюванні документів. Відповідно, на момент повернення окупованих регіонів Донецької області до складу України питання того, як боротися з корупцією там буде юридично нерегульованим. Хто і як буде здійснювати перевірки, як і за які злочини притягувати до відповідальності, проводити політику щодо превенції корупційних злочинів – всі ці питання так і залишалися невирішеними. А оскільки на цій території довгий час не діяли норми українського законодавства, а соціально-політичний розвиток регіону відбувався інакше, ніж решти території України, вироблення такої нормативної бази було б необхідним.

На противагу науковим роботам та рішенням влади, у новинах українських медіа проблема корупції отримала найбільше уваги. За 9 років війни на Донбасі різні українські аналітики і журналісти намагалися комплексно охопити проблему корупції на окупованих територіях. Одні звертали увагу на її повсюдний характер, інші – навпаки зосереджувалися на конкретних проявах, наприклад, у медичній або пенітенціарній системі. Так чи інакше, українські медіа проявляли інтерес до проблеми.

Найбільшого ж висвітлення проблема корупції (як і загалом життя в окупації) отримало у програмі «Донбас Реалії» від «Радіо Свобода». Починаючи з липня 2014-го року і до сьогодні проєкт розкриває українським глядачам ситуацію на окупованих територіях. Так, через спілкування з місцевими жителями і українськими експертами, журналісти різносторонньо відображають проблеми і реалії життя на неконтрольованих українським урядом територіях. Не ставлячи це за мету, автори проєкту відображають справжню ситуацію з корупційними злочинами на тимчасово окупованих територіях. Однак, навіть попри таку увагу, рівень висвітлення проблеми корупції залишається меншим порівняно з іншими сферами. За весь досліджуваний період так і не було випущено жодного повноцінного розслідування чи матеріалу, який би стосувався цієї проблеми в окупації. Журналісти неодноразово розповідали про контрабандні і корупційні схеми у зоні, контрольованій українськими військовими. Однак жодного подібного матеріалу про стан справ по іншій бік лінії розмежування випущено не було.

З огляду на це, єдиним повноцінним джерелом інформації про корупцію на окупованих територіях варто вважати досвід українських переселенців, які раніше проживали там. Зібрані на основі їхніх розповідей матеріали дозволяють переконатися у правильності уявлень про те, що корупція на окупованих територіях пронизала усі сфери життя. Своїм досвідом українські переселенці доводять, що будь-які спроби зімітувати боротьбу з корупцією з боку «місцевої влади» є безуспішними, і насправді регіон сильно потерпає від її проявів. У той же час, помилкою буде вважати, що ця проблема розвинулась лише з початком війни на Донбасі у 2014-му році. Корупція існувала на Донеччині і до цього. Але за умов відсутності будь-якого контролю з боку правоохоронних структур чи громадського суспільства, а також завдяки всевладдю терористичних угруповань проблема значно посилилась. Таким чином, ні про яку ефективно протидію корупції не може йтися.

Однак, зібраний і проаналізований матеріал надалі може допомогти у виробленні якісної політики реінтеграції окупованих територій Донецької

області. При поверненні української влади в окуповані ще з 2014-го року регіони варто враховувати соціально-політичний контекст, в якому існували ці території. А вивчення досвіду місцевих жителів і їхні проблем має стати одним із кроків на шляху до розробки програм повернення окупованого Донбасу до складу України. Проводячи реалістичну, з урахуванням контексту, політику реінтеграції, українська влада може закласти основи для того, щоб припинити існування сепаратистських рухів на цих територіях і зменшити ймовірність підтримки нових інтервенцій у майбутньому. І ефективна антикорупційна політика як частина політики реінтеграції має стати одним із чинників утвердження української влади на деокупованих територіях і повоєнного відновлення регіону.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. «Поліцейський ДНР» хотів втекти до Німеччини, бо набридла корупція і свавілля колег. *Espresso.TV*. URL: [https://espresso.tv/news/2017/12/26/quotpoliceyskyu\\_dnrquot\\_tikav\\_u\\_nimechc\\_hynu\\_bo\\_nabrydla\\_korupciya\\_i\\_svavillya\\_koleg](https://espresso.tv/news/2017/12/26/quotpoliceyskyu_dnrquot_tikav_u_nimechc_hynu_bo_nabrydla_korupciya_i_svavillya_koleg) (дата звернення: 05.06.2023).
2. «Вечір в хату, панове арештанти». Як у тюрмах «ДНР» побудували багатомільйонний бізнес шахрайств по всій Україні. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vechir-v-hatu-panove-areshtanti-yak-u-tyurma-h-dnr-pobuduvali-bagatomiljonnij-biznes-shahrajstv-po-vsij-ukrayini> (дата звернення: 05.06.2023).
3. «Вийти в Україні». Як в'язні в «Л/ДНР» безуспішно домагаються переведення в українські в'язниці. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vijti-v-ukrayini-yak-vyazni-v-ldnr-bezuspishno-domagayutsya-perevedennya-v-ukrayinski-vyaznici> (дата звернення: 05.06.2023).
4. «Каршерінг по-донецьки». Як працює бізнес в «ЛДНР» після поділу власності. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/karshering-po-donecki-yak-pracyuye-biznes-v-ldnr-pislya-peredilu-vlasnosti> (дата звернення: 05.06.2023).
5. Війна на Донбасі у цифрах, фактах і перемир'ях. *BBC News. Україна*. URL: [https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150205\\_donbas\\_ato\\_total\\_summary\\_vc](https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150205_donbas_ato_total_summary_vc) (дата звернення: 04.06.2023).
6. Гапчич В. Дієві механізми протидії корупції в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 38–41.
7. Д. І. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 27 травня.
8. Деокупація Донбасу. План деокупації Донбасу «Механізм малих кроків». *Портал МВС*. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/projekti-mvs/deokupaciya-donbasu> (дата звернення: 04.06.2023).
9. Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій : Постанова Каб. Міністрів України від 08.06.2016 р. № 376 : станом на 18 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-p#Text> (дата звернення: 04.06.2023).
10. Донбас Реалії. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLRVLFiywHmGJVXK7f82zMVyW9X7FLHVQ> (дата звернення: 05.06.2023).
11. З. А. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 21 травня.
12. Інформаційна війна: пропагандист з окупованої Горлівки надав СБУ цінні свідчення. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/informatsijna-vijna-propagandyst-z-okupovanoj-gorlivky-nadav-sbu-tsinni-svidchennya/> (дата звернення: 05.06.2023).

13. Інформаційна війна: пропагандист з окупованої Горлівки надав СБУ цінні свідчення. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/informatsijna-vijna-propagandyst-z-okupovanoji-gorlivky-nadav-sbu-tsinni-svidchennya/> (дата звернення: 05.06.2023).
14. К. І. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 21 травня.
15. К. М. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 22 травня.
16. К. Т. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 20 травня.
17. К. Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 25 травня.
18. Калакура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 13. С. 40–63. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-40-63> (дата звернення: 04.06.2023).
19. Кікалішвілі М. Стан, структура й динаміка корупційної злочинності в Україні. *Правові новели*. 2020. Т. 2, № 10. С. 117–125. URL: [http://legalnovels.in.ua/journal/10-2\\_2020/18.pdf](http://legalnovels.in.ua/journal/10-2_2020/18.pdf) (дата звернення: 04.06.2023).
20. Кіпень В. П. Право на доступ до публічних послуг жителів Донбасу з обох сторін лінії розмежування. *Забезпечення прав людини: національний та міжнародний виміри. Збірник матеріалів I–ї Всеукраїнської науково-практичної конференції* : Збірник. Вінниця, 2022. С. 24-29.
21. Клименко О. Особливості процесів соціальної стратифікації на тимчасово окупованій території Донбасу. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2016. № 40. С. 40–45.
22. Коваль С. Медицина у "ДНР": корупція та махінації з медикаментами. *DW*. URL: <https://bit.ly/3C8Qvam> (дата звернення: 05.06.2023).
23. Купріянова І., Стадник Г. Медицина в "ДНР". *DW*. URL: <https://bit.ly/3oPwxOQ> (дата звернення: 05.06.2023).
24. Курило Н. Події в Україні 2014–2020 рр. очима молоді з тимчасово окупованої території. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. Т. 7, № 338. С. 44-57. URL: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7\(338\)-44-57](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7(338)-44-57) (дата звернення: 04.06.2023).
25. М. Д. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 21 травня.
26. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України – шоста хвиля дослідження. Аналітичний звіт. *Gradus*. URL: [https://gradus.app/documents/278/Gradus\\_EU\\_wave\\_6\\_UKR.pdf](https://gradus.app/documents/278/Gradus_EU_wave_6_UKR.pdf) (дата звернення: 04.06.2023).
27. Мовчан А. Проблеми протидії корупції в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-*

практичного семінару 7 квітня 2017 року : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 139–143.

28. Московчук М. Корупція в Україні: прояви та напрями подолання. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 151-154

29. Особливості місцевого самоврядування в ОРДЛЮ: чому дію закону знову продовжують. *Слово* *i* *Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/12/14/statlja/polityka/osoblyvosti-miscevoho-samovryaduvannya-ordlo-chomu-diyu-zakonu-znovu-prodovzhuyut> (дата звернення: 04.06.2023).

30. Палац "руського мира": в мережі показали свіжі фото і відео з Донецька. *Апостроф*. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2020-01-25/dvorec-russkogo-mira-v-seti-pokazali-svezhie-foto-i-video-iz-donecka/186534> (дата звернення: 05.06.2023).

31. Під «північним вітром». Як виглядають схеми виживання для жителів Донбасу в невизнаній «ДНР». *Нromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/pid-pivnichnim-vitrom-yak-viglyadayut-shemi-vizhivannya-dlya-zhiteliv-donbasu-v-neviznaniy-dnr> (дата звернення: 05.06.2023).

32. Піймали власника найбільшої партії контрабанди в зоні АТО. *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/news/2015/07/09/310538\\_poyman\\_vladelets\\_krupneyshey\\_partii.html](https://lb.ua/news/2015/07/09/310538_poyman_vladelets_krupneyshey_partii.html) (дата звернення: 05.06.2023).

33. Порошенко підключив волонтерів до боротьби з контрабандою на Донбасі. *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/news/2015/07/09/310533\\_poroshenko\\_podklyuchil\\_volonterov.html](https://lb.ua/news/2015/07/09/310533_poroshenko_podklyuchil_volonterov.html) (дата звернення: 05.06.2023).

34. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей". *Liga* 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GG3X500A?an=3> (дата звернення: 04.06.2023).

35. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII : станом на 2 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

36. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 28 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

37. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII : станом на 10 лип. 2022 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

38. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України : Наказ Ген. прокуратури України від 12.04.2016 р. № 149 : станом на 6 берез. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149900-16#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

39. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора : Наказ Офісу Ген. прокурора від 05.03.2020 р. № 125 : станом на 29 серп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

40. Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях : Указ Президента України від 07.02.2019 р. № 32/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2019#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

41. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

42. Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей : Закон України від 16.09.2014 р. № 1680-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

43. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII : станом на 7 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення: 04.06.2023).

44. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

45. Про Стратегію національної безпеки України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. : станом на 29 трав. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-15#Text> (дата звернення: 05.06.2023).

46. Радіо Свобода Україна. «Донбас.Реалії»: хто і чому втікає з Донеччини?, 2014. *Youtube*.

- URL: [https://www.youtube.com/watch?v=3YyZUb5KLqk&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=3YyZUb5KLqk&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
47. Радіо Свобода Україна. «Сіра зона» на Донбасі. В очікуванні логістичних центрів, 2015. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=BUouTstBNmY&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=BUouTstBNmY&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
48. Радіо Свобода Україна. Блокада – це зрада громадян України в зоні АТО?, 2015. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=023B-VaX1J8&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=023B-VaX1J8&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
49. Радіо Свобода Україна. Вибори в "ЛНР" і "ДНР". Хто стане головним бойовиком? | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wFIDbagY8LM> (дата звернення: 05.06.2023).
50. Радіо Свобода Україна. Вжити без води. Гуманітарна катастрофа насувається на Донбас, 2016. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=xk6N2FkIU4o&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=xk6N2FkIU4o&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
51. Радіо Свобода Україна. Випускні на Донбасі | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=y3bf2sp\\_tA0](https://www.youtube.com/watch?v=y3bf2sp_tA0) (дата звернення: 05.06.2023).
52. Радіо Свобода Україна. Відпустка в окупації. Головний курорт угруповання «ДНР» | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=gd31u50f\\_7M](https://www.youtube.com/watch?v=gd31u50f_7M) (дата звернення: 05.06.2023).
53. Радіо Свобода Україна. Війна з контрабандою на Донбасі | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=9Bqt6zP\\_AdU](https://www.youtube.com/watch?v=9Bqt6zP_AdU) (дата звернення: 05.06.2023).
54. Радіо Свобода Україна. Гуманітарна катастрофа – реальність окупованих територій?, 2015. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=4r1oM-kVZS4&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=4r1oM-kVZS4&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
55. Радіо Свобода Україна. День Росії в «ДНР» и «ЛНР». Есть чему радоваться в оккупации? | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SCQ7ySr5bIA> (дата звернення: 05.06.2023).
56. Радіо Свобода Україна. Как растут цены в «ДНР» и «ЛНР»? | Донбас Реалии, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4MlpkuFUvrE> (дата звернення: 05.06.2023).
57. Радіо Свобода Україна. Кому сплачують податки промислові гіганти Донбасу?, 2015. *Youtube*.

- URL: [https://www.youtube.com/watch?v=7xHbSZOZBIw&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=7xHbSZOZBIw&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
58. Радіо Свобода Україна. Контрабанда і війна на Донбасі, 2016. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=TJXPpa6vMjs&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=TJXPpa6vMjs&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
59. Радіо Свобода Україна. Контрабанда на Донбасі. Хто і як бореться? | «Донбас.Реалії», 2017. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=6dMI8ad\\_ziY&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=6dMI8ad_ziY&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
60. Радіо Свобода Україна. Кого убили в «ДНР»? Захарченко? | Донбас Реалії, 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YLI8aFG6B40> (дата звернення: 05.06.2023).
61. Радіо Свобода Україна. Мігранти Донбасу. Людський потік скрізь блокпости зростає, 2016. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=AZyy2HnfJuA&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=AZyy2HnfJuA&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
62. Радіо Свобода Україна. Міністерство окупованих територій – чи потрібне Україні?, 2016. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=CBcAaSYZVRQ&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=CBcAaSYZVRQ&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
63. Радіо Свобода Україна. Над чим сміються в «ДНР» і «ЛНР»? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=13zfyY1qRXQ> (дата звернення: 05.06.2023).
64. Радіо Свобода Україна. Новий кремлівський куратор для Донбасу | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cYT1ExFCcV0> (дата звернення: 05.06.2023).
65. Радіо Свобода Україна. Новолуганське: історія маленького селища про велику контрабанду, 2017. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=aT\\_usOz4ALU&ab\\_channel=РадіоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=aT_usOz4ALU&ab_channel=РадіоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).
66. Радіо Свобода Україна. Окупована частина Донбасу: «сіра зона» на тривалий час?, 2016. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=hXOoVbQ4N4Q&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=hXOoVbQ4N4Q&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
67. Радіо Свобода Україна. Переслідування ЛГБТ в «ДНР» і «ЛНР». Розправи в окупації | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sdZkALP6G1I> (дата звернення: 05.06.2023).

68. Радіо Свобода Україна. Росія створює з бойовиків армію РФ | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aBO8F3bGIVg> (дата звернення: 05.06.2023).
69. Радіо Свобода Україна. Седово: отдых под контролем боевиков «ДНР» | Донбасс Реалии, 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EovO-0iibrс> (дата звернення: 05.06.2023).
70. Радіо Свобода Україна. Скільки українців залишилось в «ДНР» і «ЛНР»? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=rPG\\_1Qt2Loo](https://www.youtube.com/watch?v=rPG_1Qt2Loo) (дата звернення: 05.06.2023).
71. Радіо Свобода Україна. Соціальна піраміда Донбасу: кому за три роки «руської весни» стало краще жити? | «Донбас.Реалії», 2017. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=V0xvbVkrBU8&ab\\_channel=РадіоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=V0xvbVkrBU8&ab_channel=РадіоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).
72. Радіо Свобода Україна. У Донецьку бойовики б'ються за владу після вбивства Захарченка | Донбас.Реалії, 2018. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=awplHab5UOk> (дата звернення: 05.06.2023).
73. Радіо Свобода Україна. Хто і навіщо підірвав псевдоміністра угруповання «ДНР» на прізвисько «Ташкент»? | «Донбас.Реалії», 2017. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=3NivH\\_n66dQ](https://www.youtube.com/watch?v=3NivH_n66dQ) (дата звернення: 05.06.2023).
74. Радіо Свобода Україна. Що очікувати від прифронтових голів ОДА?, 2014. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=nIP6oSU740Y&ab\\_channel=РадіоСвободаУкраїна](https://www.youtube.com/watch?v=nIP6oSU740Y&ab_channel=РадіоСвободаУкраїна) (дата звернення: 05.06.2023).
75. Радіо Свобода Україна. Що тепер означає вести бізнес «по-донецьки»?., 2014. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=0sufmku7охо&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=0sufmku7охо&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
76. Радіо Свобода Україна. Як бізнес олігархів почуває себе на Донбасі?, 2015. *Youtube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=E2w5HRox9Ic&ab\\_channel=РадіоСвобода](https://www.youtube.com/watch?v=E2w5HRox9Ic&ab_channel=РадіоСвобода) (дата звернення: 05.06.2023).
77. Радіо Свобода Україна. Як виглядає Донецьк сьогодні? | Донбас Реалії, 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ooL7qeбYwIo> (дата звернення: 05.06.2023).
78. Радіо Свобода Україна. Як живе вотчина Януковича - Єнакієве? | «Донбас.Реалії», 2018. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=pkW\\_CELHKkw](https://www.youtube.com/watch?v=pkW_CELHKkw) (дата звернення: 05.06.2023).

79. Радіо Свобода Україна. Як розводять людей в «ДНР» | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3IVXMLJANas> (дата звернення: 05.06.2023).

80. Радіо Свобода Україна. Як Росія пограбувала шахтарів у Донецьку? | Донбас Реалії, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=svPuO7HveBM> (дата звернення: 05.06.2023).

81. Радіо Свобода. Донецьк 2021: жителі «ДНР» показали як і навіщо їздять в Росію | Донбас Реалії, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8ZrhF87CzCg> (дата звернення: 05.06.2023).

82. Радіо Свобода. Тотальна ізоляція: на що Росія перетворила непідконтрольний Україні Донбас? | Донбас Реалії, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LS12ObAWWp0> (дата звернення: 05.06.2023).

83. Ржевська Н. Модель реінтеграції окупованих територій Донбасу в контексті світової практики. *Політикус*. 2020. № 2. С. 155-162.

84. Ржевська Н. Реінтеграція окупованих територій Донбасу: пошук ефективної моделі. «*VII методологічні читання – сучасна політична наука: нові виклики та контексти (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка)*»: Тези всеукр. науково-практ. конф., м. Львів, 11 груд. 2020 р. Львів, 2020. С. 43–46.

85. Рудомський Р. Чи зможе Україна використати корупцію в "Л-ДНР" для перемоги. *Depo.ua*. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/koruptsiya-v-l-dnr-nabirae-obertiv-ale-dlya-ukrayini-nemaє-22082016150000> (дата звернення: 05.06.2023).

86. СБУ затримала 21 фуру з продуктами для бойовиків "ДНР-ЛНР". *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/society/2015/07/23/311697\\_sbu\\_zaderzhala\\_21\\_furu\\_produkтами.html](https://lb.ua/society/2015/07/23/311697_sbu_zaderzhala_21_furu_produkтами.html) (дата звернення: 05.06.2023).

87. Силовики перекрили великий канал контрабанди товарів для бойовиків у "сірій зоні". *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/society/2016/09/08/344684\\_siloviki\\_perekrili\\_krupniy\\_kanal.html](https://lb.ua/society/2016/09/08/344684_siloviki_perekrili_krupniy_kanal.html) (дата звернення: 05.06.2023).

88. Синицін М. Корупція за «ДНР» квітне, навіть погрози смертної кари не допомагають. *Антикризовий медіа-центр*. URL: <https://acmc.ua/koruptsiya-za-dnr-kvitne-navit-pogrozi-smertnoyi-kari-ne-dopomagayut/> (дата звернення: 05.06.2023).

89. Сообщение МВД ДНР о задержании при получении взятки главы администрации одного из районов Донецка. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/official/soobshhenie-mvd-dnr-o-zaderzhanii-pri-poluchenii-vzyatki-glavy-administracii-odnogo-iz-rajonov-donecka/> (дата звернення: 05.06.2023).

90. Сотрудники Минуглеэнерго ДНР задержаны по подозрению в коррупционной деятельности – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/sotrudniki-minugleenergo-dnr-zaderzhany-po-podozreniyu-v-korрупционной-deyatelnosti-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

91. Степико М. Реінтеграція окупованих територій Донбасу та Криму: проблеми та шляхи їх вирішення. *Політологічний вісник*. 2015. № 79. С. 444–453.

92. Телешун С., Рейтерович І. В., Тіньков А. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи. *Відкриті очі*. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html> (дата звернення: 04.06.2023).

93. Федоров М. Особливості протидії корупції в Україні. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету* / уклад. Б. Семак. Львів, 2017. С. 246–249.

94. Флейчук М., Дацко О. Економічна блокада окупованих російською федерацією територій у контексті зміцнення національної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету* / уклад. Б. Семак. Львів, 2017. С. 49-53.

95. Чаплик М., Решетников О. Війна/військовий конфлікт на сході України та майбутнє тимчасово окупованих територій на думку студентської молоді Донбасу. м. Wloclawek, 28–29 трав. 2021 р. С. 56-59. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-079-7-14> (дата звернення: 04.06.2023).

96. Щербина Л. Поширення організованої злочинності та корупції в районі проведення антитерористичної операції як загроза національній безпеці України. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року* : Збірник / упоряд. С. Гнатюк. Львів, 2017. С. 222-227.

97. Ю. «Проблема корупції на окупованих територія Донецької області»: анонімне інтерв'ю/ [спілкувався] Данило Ящук // 2023. - 28 травня.

98. В Дебальцево задержан главный санврач по подозрению в вымогательстве взятки у предпринимателей – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-debalcevo-zaderzhan-glavnyj-sanvrach-po-podozreniyu-v-vymogatelstve-vzyatok-u-predprinimatelej-mvd/> (дата звернення: 05.06.2023).

99. В ДНР заработала горячая линия для сбора фактов коррупции в Миндоходов. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/v-dnr-zarabotala-goryachaya-liniya-dlya-sbora-faktov-korрупции-v-mindoxodov/> (дата звернення: 05.06.2023).

100. В ДНР не зафиксировано ни одного факта коррупции среди судей Республики – Якубовский. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-dnr-ne-zafiksirovano-ni-odnogo-fakta-korrupcii-sredi-sudej-respubliki-yakubovskij/> (дата звернения: 05.06.2023).

101. В ДНР приступили к созданию службы финансового контроля органов власти. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-dnr-pristupili-k-sozdaniyu-sluzhby-finansovogo-kontrolya-organov-vlasti/> (дата звернения: 05.06.2023).

102. В Донецке при получении взятки задержан проректор вуза. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-donecke-pri-poluchenii-vzyatki-zaderzhan-prorektor-vuza/> (дата звернения: 05.06.2023).

103. В Народном Совете зарегистрирован законопроект о создании антикоррупционного агентства ДНР. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/v-narodnom-sovete-zaregistrirovan-zakonoproekt-o-sozdanii-antikorrupcionnogo-agentstva-dnr/> (дата звернения: 05.06.2023).

104. В Снежном по подозрению в получении взятки арестован главврач больницы. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/v-snezhnom-po-podozreniyu-v-poluchenii-vzyatki-arestovan-glavrach-bolnicy/> (дата звернения: 05.06.2023).

105. Власти ДНР оснастят КПП у линии разграничения системой видеofиксации для борьбы с коррупцией – Пашков. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/obschestvo/vlasti-dnr-osnastyat-kpp-u-linii-razgranicheniya-sistemoj-videofiksacii-dlya-borby-s-korrupciej-pashkov/> (дата звернения: 05.06.2023).

106. Глава ДНР пообещал продолжать курс на борьбу с коррупцией в Республике. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/glava-dnr-poobeshhal-prodolzhat-kurs-na-borbu-s-korrupciej-v-respublike/> (дата звернения: 05.06.2023).

107. Государственный ревизор Миндоходов ДНР задержана за получение взятки – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/obschestvo/gosudarstvennyj-revizor-mindoxodov-dnr-zaderzhana-za-poluchenie-vzyatki-mvd/> (дата звернения: 05.06.2023).

108. Должностные лица ГП «Вода Донбасса» задержаны по подозрению в коррупции (ВИДЕО). *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/dolzhnostnye-lica-gp-voda-donbassa-zaderzhany-po-podozreniyu-v-korrupcii-video/> (дата звернения: 05.06.2023).

109. Замдиректора учебного заведения Тореза задержана по подозрению в фиктивном трудоустройстве дочери. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/zamdirektora-uchebnogo-zavedenija-toreza-zaderzhana-po-podozreniju-v-fiktivnom-trudoustrojstve-docheri/> (дата звернения: 05.06.2023).

110. Искоренение коррупции позволило ДНР бросить все силы на подъем экономики – Глава Республики. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/iskorenenie-korrupcii-pozvolilo-dnr-brosit-vse-sily-na-podem-ekonomiki-glava-respubliki/> (дата звернения: 05.06.2023).

111. МВД ДНР сообщило о задержании мэра Макеевки по подозрению в коррупции. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/mvd-dnr-soobschilo-o-zaderzhanii-mera-makeevki-po-podozreniju-v-korrupcii/> (дата звернения: 05.06.2023).

112. МВД ДНР сообщило подробности дела о задержании за взятки депутата парламента Республики. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/mvd-dnr-zayavilo-o-zaderzhanii-deputata-parlamenta-respubliki-za-poluchenie-vzyatki/> (дата звернения: 05.06.2023).

113. МГБ ДНР задержало по подозрению в коррупции пятерых горловских пограничников. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/mgb-dnr-zaderzhalo-po-podozreniyu-v-korrupcii-pyatelyx-gorlovskix-pogranichnikov/> (дата звернения: 05.06.2023).

114. Один из руководителей районной налоговой инспекции Донецка задержан при получении взятки - МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/odin-iz-rukovoditelej-rajonnoj-nalогоvoj-inspekcii-donecka-zaderzhan-pri/> (дата звернения: 05.06.2023).

115. Первый замглавы Миндоходов ДНР задержан по подозрению в коррупции. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/ekonomika/pervyj-zamglavy-mindoxodov-dnr-zaderzhan-po-podozreniyu-v-korrupcii/> (дата звернения: 05.06.2023).

116. Полиция ДНР в 2021 году установила 38 подозреваемых во взяточничестве. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/policija-dnr-v-2021-godu-ustanovila-38-podozrevaemyh-vo-vzjatochnichestve/> (дата звернения: 05.06.2023).

117. Полиция ДНР задержала чиновника Еленовской поселковой администрации при получении взятки. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/policiya-dnr-zaderzhala-chinovnika-elenovskoj-poselkovoј-administracii-pri-poluchenii-vzyatki/> (дата звернения: 05.06.2023).

118. Правоохранители ДНР с начала года привлекли к уголовной ответственности за взятки 24 человека – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/pravoohraniteli-dnr-s-nachala-goda-privlekli-k-ugolovnoj-otvetstvennosti-za-vzyatki-24-cheloveka-mvd/> (дата звернения: 05.06.2023).

119. Пушилин призвал молодых людей ДНР выдвигать свои предложения по борьбе с коррупцией. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/politics/pushilin-prizval-molodyx-lyudej-dnr-vydvigat-svoi-predlozheniya-po-borbe-s-korrupciej-v-strane/> (дата звернения: 05.06.2023).

120. Сообщение МВД ДНР о задержании при получении взятки главы администрации одного из районов Донецка. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/official/soobshhenie-mvd-dnr-o-zaderzhanii-pri-poluchenii-vzyatki-glavy-administracii-odnogo-iz-rajonov-donecka/> (дата звернения: 05.06.2023).

121. Сотрудники Минуглеэнерго ДНР задержаны по подозрению в коррупционной деятельности – МВД. *Донецкое Агентство Новостей*. URL: <https://dan-news.ru/pravoporyadok/sotrudniki-minugleenergo-dnr-zaderzhany-po-podozreniyu-v-korruptionnoj-deyatelnosti-mvd/> (дата звернения: 05.06.2023).

122. Человек, который украл республику. *База*. URL: <https://donbass.baza.io/> (дата звернения: 05.06.2023).

Анкета для інтерв'ю

**Запитання респонденту/респондентці напівструктурованого інтерв'ю про проблему корупції на окупованих територіях Донецької області**

**Блок №1. Загальна інформація та досвід проживання в окупації**

1. Представтеся, будь ласка. Скільки вам років? Де ви проживали у Донецькій області?
2. Скільки років вам було на момент виїзду? Як давно виїхали з окупованої території?
3. Яким був фінансовий стан ваш/вашої сім'ї до окупації? Як він змінився з початком окупації? З якими проблемами ви стикнулися на окупованих територіях?
4. Якою була ситуація з отриманням медичних послуг на окупованих територіях?
5. Наскільки легко/складно було отримати послуги від «представників місцевої влади» на окупованих територіях?
6. Чому вирішили виїхати з окупованих територій?

**Блок №2. Проблема корупції на окупованих територіях**

7. На вашу думку, що таке корупція?
8. Як ви вважаєте, чи стикалися ви/ваші знайомі або родичі з корупцією, коли проживали на окупованих територіях Донецької області? Якщо так, то у чому саме вона проявлялася?
9. Як ви вважаєте, наскільки повсюдною є проблема корупції на окупованих територіях? Які заходи для її подолання здійснюються?
10. На вашу думку, як відрізняється ситуація з корупцією на окупованих та не окупованих територіях? Де її рівень вище? А де навпаки краща ситуація?
11. Чи є ще щось, що ви хотіли б додати до своєї відповіді?

## АНОТАЦІЯ

### Дипломної роботи

Тема: Корупція на окупованих територія Донецької області: рівень уваги до проблеми та досвід українських переселенців

Студент: Ящук Данило Романович

Рік навчання, факультет: 4 рік, ФСНСТ

Науковий керівник: Чабанна Маргарита Валеріївна

Рецензент:

Захищена: «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Короткий зміст роботи:

У дослідженні розгляну проблему корупції на окупованих територіях Донецької області у період з 2014 по 2022 роки. Першочергово, проаналізовано низку праць українських науковців щодо висвітленості проблеми корупції в окупації та шляхів її подолання. Крім того, оглянуто рішення української влади на наявність згадок про проблему корупції на окупованій Донеччині та шляхів боротьби з проблемою. У ході роботи було здійснено контент-аналіз новин українських та контрольованих бойовиками медіа для того, аби з'ясувати, наскільки проблема корупції висвітлювалась у ЗМІ. А також проведено напівструктуровані інтерв'ю з вимушеними переселенцями з Донецької області для того, аби спростувати або підтримати певні уявлення щодо ситуації з корупцією на окупованих територіях. На основі проведеного аналізу зроблено висновки щодо того, наскільки обширною і повсюдною є проблема корупції на окупованих територіях Донецької області та чи українська влада та медіа приділяють достатньо уваги для її висвітлення.